

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

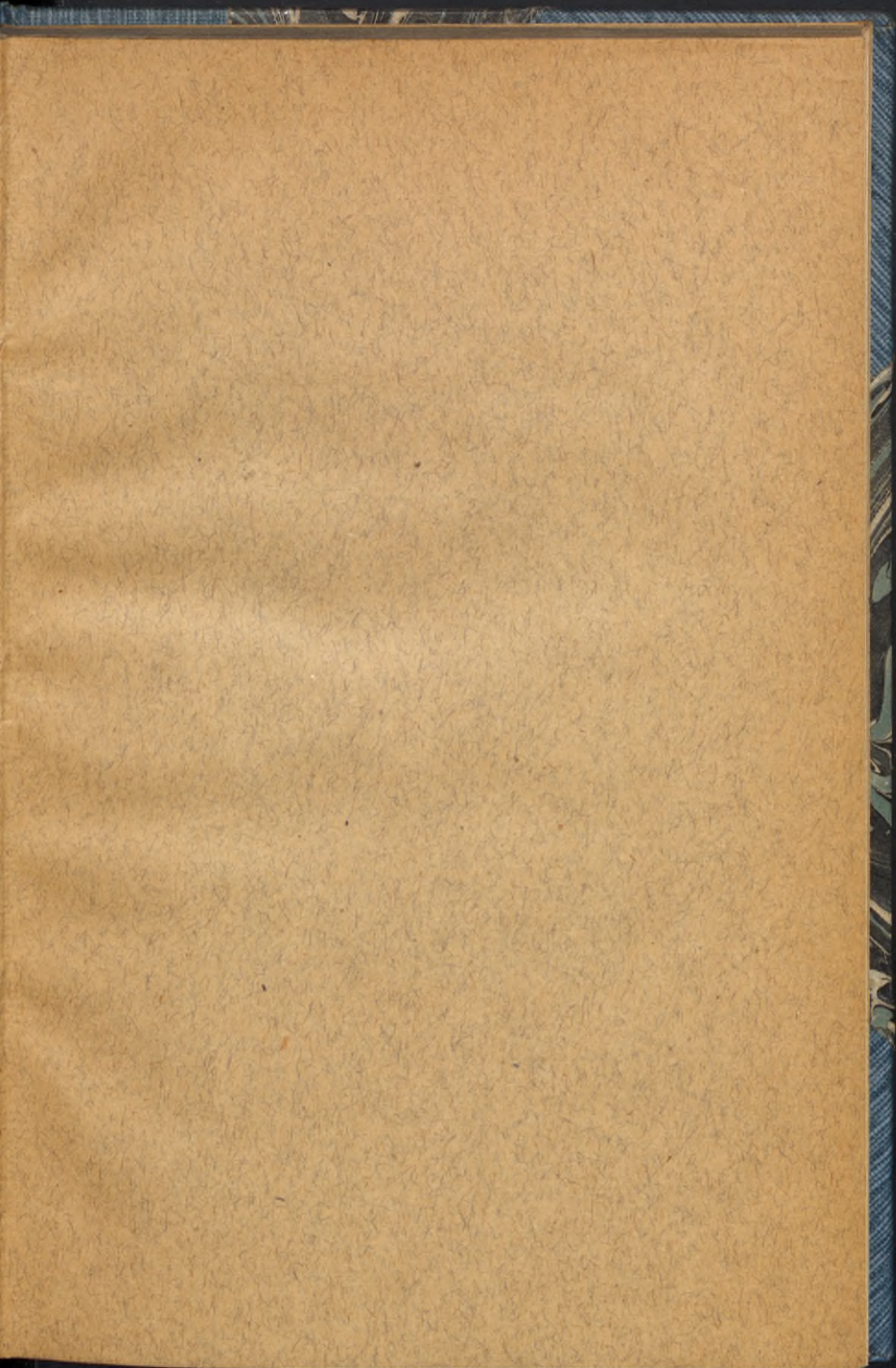

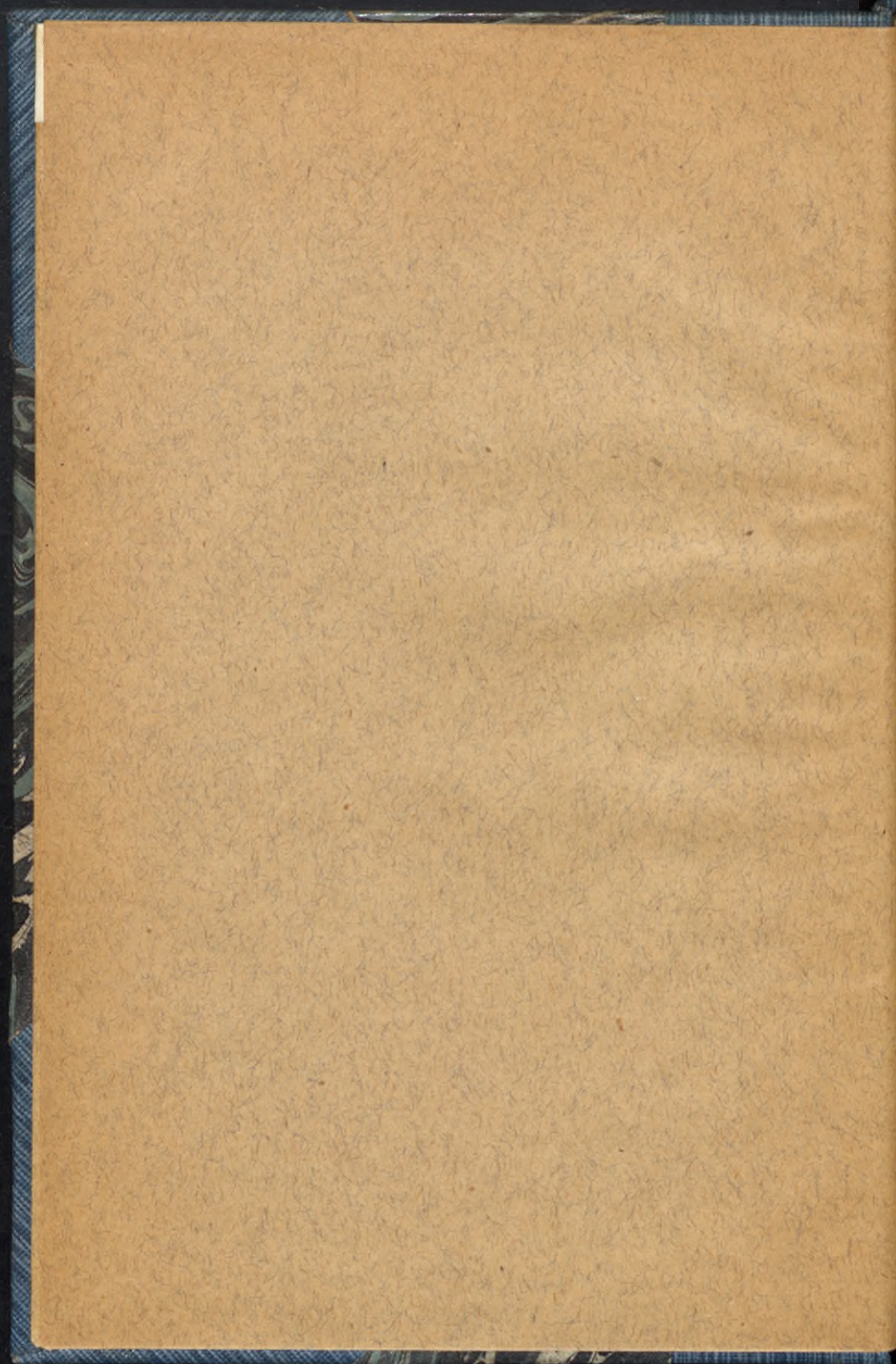
UPPSALA
UNIVERSITET

Litt.
Sv.

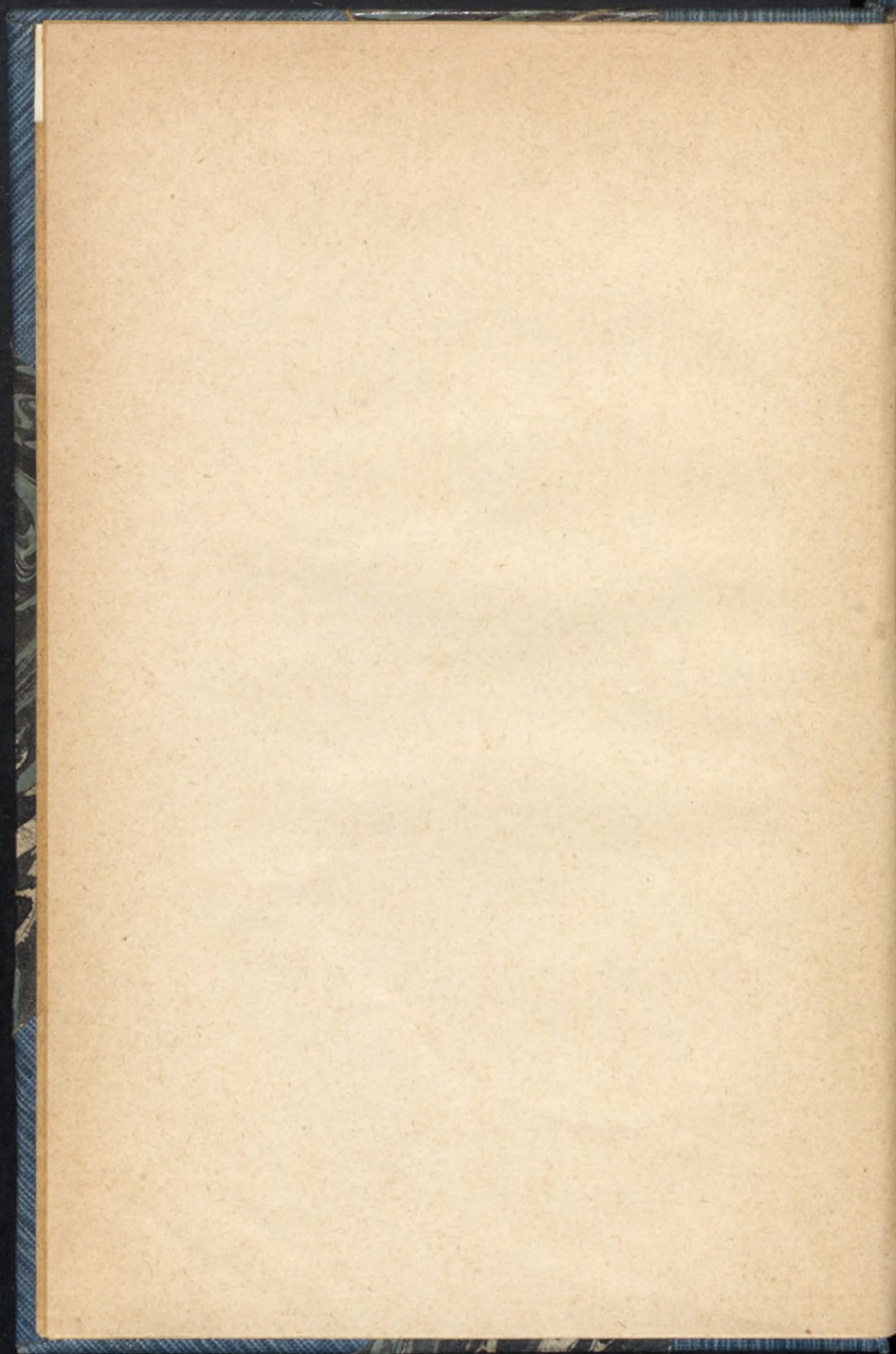

FÖRTRAMPAD

FÖRTRAMPAD
OCH ANDRA BERÄTTELSE

AF

Saxon
JOHAN LINDSTRÖM

(SAXON)

ÖSTERSUND
VILHELM SKÖLDS FÖRLAG

ÖSTERSUND, 1893
JÄMTLANDS ALLEHANDAS TRYCKERI

Förtrampad.

I.

Lovisa tjänade hos den rike Jan Ersson i Baggerud. Hon var pigg och vacker, och när det dansades på Jan Erssons loge fick många af bonddöttrarne sitta medan Lovisa slets mellan de hårdhändte kavaljererna.

Per, Jan Erssons son, dansade så ofta med henne, att det väckte uppmärksamhet. Jan Ersson själf tog det dock med mycket stort lugn. Han var viss på, att hans son inte på allvar skulle bry sig om en backstugusittaredotter. Hans hustru däremot, som själf var dotterdotter till ett torparfolk, tog saken lite allvarsammare, och Lovisa hade icke roligt alla dagar där i huset.

Och bättre blef det sannerligen icke, då Jan-Ers-mora, som misstänksamheten gjort skarpsynt, en vacker dag upptäckte, att det var galet stäldt med flickan.

Hon tog Lovisa i förhör. Att börja med nekade Lovisa i sten, men slutligen kröp sanningen fram.

»Har han lofvat dig äktenskap kanske?»

Nej, det hade han inte.

»Men du trodde, förstås, att du skulle få honom?»

Nej, det kunde Lovisa inte påstå heller.

»Nå, hur kunde du låta detta ske?»

Lovisa hade ingenting att svara. Hon bara grät.

»Ja, du borde egentligen köras af med detsamma, men du skall få stanna tils du är kommen så långt, att det börjar synas», förklarade Jan-Ers-mora.

Visserligen voro dagarna långa för Lovisa — allra hälst som Pers ovänlighet mot henne numera var fullkomligt lika stor som moderns — men den dagen, då »det började synas» kom emellerlid alldeles för snart.

Det var med tunga fjät hon vandrade hem till föräldrarne i backstugan. Hon visste, hvilket mottagande, som väntade henne . . .

Det vardt en pojke, som i dopet erhöill namnen Per Teofilus Natanael. Hon visste, att hon aldrig skulle kunna ge honom något annat än ett par granna namn, och därför ville hon åtminstone göra det. Namnet Per var efter fadern, förstås. Pojken fick nog aldrig något mer än namnet af fadern håller.

Per blef hemma i backstugan och växte och frodades duktigt, fastän han ej bjöds annat än skummjolk, brödsudd och välling — ingendera just af bästa slaget. Och Lovisa gaf sig åter ut och tjänade.

Hon var snart lika pigg och vacker som förr och lika efterhållen af pojkarne. Hon hade snart glömt det skedda och efter tre år fick hon åter göra den tunga vandrigen till backstugan. Den var så mycket tyngre nu, ty där fans blott modern kvar.

Fadern hade dött backstugasittarens död, och modern kämpade en förtviflans kamp för att kunna undgå fattiggården. Så länge hon kunde lifnära sig utan fattighjäl, fick hon vara i fred, men det såg mörkt ut för henne nu. Hon försörjde sig med att spinna nöt-

hår och väfva hästtäckan däraf. Men ögat började bli matt och armen svag. Finge hon nu också den lilla...

Det var ej något varmt mottagande Lovisa fick, men naturligtvis var ingenting annat att göra än att låta henne stanna.

Emellertid när hon denna gång lämnade hemmet, hade hon fått mod att stämma barnfadern. Han skyndade sig att — både för att slippa skammen och för att få utgiften till lägsta möjliga belopp — uppgöra saken i godö. Han förband sig att betala 5 kronor i månaden tils barnet fyllt femton år, och eftersom barnfadern äfven denna gång var en förmögen bondpojke, så var det ingen fara.

Nu steg Lovisas tillförsikt, och hon promenerade upp till Jan Ersson i Baggerud. Han tänkte icke det bästa om Lovisa, och han lade inga band på sitt hjärtas känslor, men slutligen förklarade han, att han skulle ombesörja, att fattigvården tog hand om unge Per.

Därmed fick naturligtvis Lovisa vara nöjd.

Jan Ersson var heller inte onöjd med sakens utgång. Han hade fått lätta sig på tre års vrede och fruktan. Han hade räddat sig från skammen. Och slutligen kostade det honom ingenting. Han var ordförande i fattigvårdsstyrelsen och skulle nog veta att ordna sakerna så, att icke hans pung behöfde sitta emellan.

Fattigvårdsstyrelsen anslag också en mindre summa i månaden till Pers underhåll. Det åstadkom ingen annan förändring i Pers lefnadsförhållanden än att det emellanåt vankades både bröd och sill till potatisen, under det att han förut fått nöja sig med sillake eller sura lingon därtill. Han stannade nämligen kvar hos

gumman, som fick det af fattigvårdsstyrelsen anslagna beloppet för Pers vård.

Och nu var gumman icke längre ond på Lovisa för barnens skull. Ty nu gjorde det mindre, att hennes inkomst af hästtäckesberedningen sinade ut med den sjunkande arbetsförmågan. Barnen gäfvö henne nämligen tillräckligt för att hon skulle kunna lifnära sig, och högre sträckte sig icke hennes anspråk på lifvet.

Därtill kom, att hon hade den förnöjelsen att se Lovisa gift med en soldat, en bra och duktig karl, som resonnerade som så, att det kunde vara lika bra att ta en flicka, hvilken fått sig ett par bryllingar, som en änka, om annars ingenting var i vägen.

Vid giftermålets ingående hade emellertid Storm — så hette Lovisas man — uppställt ett oeftergifligt vilkor: att han ej tog hand om de bägge barn, som Lovisa hade förut. Och det gick fattigvårdsstyrelsen — det var nämligen dit han vände sig i den saken — gärna in på. Ty styrelsen var rädd för att Lovisa, äfven om hon ej blefve gift, skulle skaffa sig ändå flere barn, som socknen i sådant fall riskerade att få omhändertaga.

II.

Pers lif förflöt så händselöst som endast ett landtproletärbarns lif kan förflyta. Backstugan och den lilla tallbacken däromkring var hans hela värld. Till herrgården vågade han sig icke, ty där fans en stor, skällande hund, och ej häller till byn, ty där fick han stryk af de många bondungarne. Han var till den grad blyg,

att han löpte in i stugan, när ett åkdon for förbi på landsvägen.

Men när Per var sju år inträffade en stor händelse: mormodern dog.

De bägge barnen togos tillfälligtvis hem till Lovisa, och sedan den gamla nödortfigt förts till jorden, gick Storm upp till Jan Ersson i Baggerud för att få det rangeradt med barnen. Han ville ej ha dem hemma — han hade nog af sina egna två, och Lovisa gick dessutom med den tredje. Det kunde aldrig falla henne in att motsätta sig mannens åtgärder i saken, så mycket mer som hon väl mindes deras öfverenskommelse.

Den minste hade genast lockat en hel del spekulanter. För honom betalades ju 5 kronor i månaden, och Jan Ersson hade redan lofvat honom åt en torpareänka.

Per, som åt socknens bröd, var lite mindre begärlig. På honom finge man väl anställa auktion.

Efter några dagar möttes också Pers rädda ögon af Jan Ersson, som kom in i stugan för att hämta honom upp till sockenstugan, där auktionen skulle försiggå.

Det gick rundt i hans lilla hufvud, då modern lyfte upp honom i vagnen, men han sträfvade ej emot ens med ett finger och lät ej ett ljud förnimmas.

»Han tyckes inte vara bangen af sig», sade Jan Ersson med ett nådigt småleende till Lovisa.

Sanningen var, att förskräckelsen alldeles förlamat honom.

Det var denna gång icke någon mer människa än Per till salu, så det var ej så mycket folk. Eljes voro dessa auktioner ett slags folknöjen, som stodo högt i kurs.

»Tänk, att modern inte ens är här», sade fröken ifrån herrgården, godsägare Lambergs dotter.

»Ja, det fattades bara, att hon skulle vara med och se på, huru hennes barn går till den minstbjudande», svarade hennes bror, familjens olycksbarn — en ung student, som legat i Upsala och insupit radikala åsikter.

»Men det får du väl lof att erkänna, Edvard, att den lägre befolkningen är känslolösare än de bildade klasserna.»

»Nej, det erkänner jag inte.»

»Hvad tror du hon känner för sitt barn, då hon kan låta det behandlas så här?»

»Att börja med så känna föräldrar och barn i allmänhet skäligen lite för hvarandra. De stå på alldeles för olika utvecklingsgrader för att kunna förstå hvarandra, och de känslor, som inte äro bygda på förståelse, äro halmlägor. Se på vår älskvärda familj t. ex. I mina ögon är mor min en feg stackare, far min en dryg dumbom och du ett enfaldigt höns...»

»Du...», afbröt hon.

»Du behöfver inte afbryta mig för att tala om att känslorna äro ömsesidiga», återtog han. »Ett annat är emellertid fallet, åtminstone hvad modern angår, så länge barnen äro små. Då värkar hos henne den rent instinktlika driften att skydda afkomman. Denna drift är själfklart starkare ju svagare moderns reflexionsförmåga är. En bildad kvinna — men visserligen inte i den meningen du tar ordet bildad — kan släppa ifrån sig sitt barn till andra, då hon inser, att det i sådant fall blir bättre vårdadt än om hon hade det själf. Den icke reflekterande kvinnan däremot kvarhåller barnet med djurhonans hela naturinstinkt. Men dylikt går öfver din horisont.»

»Du vill väl ändå inte påstå, att Lovisa känner någonting?»

»Jo, med mycken trygghet kan jag påstå det. Jag mins från mina slyngelår hennes af glädje gnistrande ögon. Den, som kan glädjas högt, kan också sörja djupt. Blott man får se den ena af dessa yttringar, så vet man, att vederbörandes känslainstrument har många oktaver. Människor med fiskblod, såsom du, kunna hvarken känna fröjd eller smärta... Men, min fröken, det fins något, som heter nödvändigheten, och när denne herre visar sig, få känslorna vara så goda att ge sig på dörren. Hvad skall hon göra vid, att hennes son går på auktion här? Var så god och säg det!»

Fröken Lamberg teg.

»Är det någon, som borde häcklas, så vore det farfadern, som i egen hög person ombesörjer den afskyvärda handeln. Är han kanske inte farfar till den där bytingen lika mycket som till de barn, sonen hans har med den kvinna, som prästen läst öfver?»

Auktionen började. Klockaren var utopare.

»Hvad vill ni ta pojken för? Han har inte fått annat än sill och potatis och är ändå så pass duktig. Inte hårdfödd således!»

Folket omkring skrattade. Man tycktes rent af uppehålla auktionen för att få mera af klockarens humor.

Slutligen slogs det för sockensmedens bud. För denne sotige karl var Per räddare än för någon annan af auktionsbesökarna, och då smeden lyfte ner honom från katedern klappade hans lilla hjärta så, att det hotade att spränga sin tunna betäckning.

Men när de kommit ut på gården och smeden lagt Pers mjuka hand i sin valkiga näfve, såg han vänligt på honom och sade:

»Var inte rädd du — det skall inte gå någon nöd på dig.»

Per förstod inte orden, men väl den vänliga blicken, och den värkade så lättande på honom, att han fick mod att börja snyfta.

III.

»Ge pojken ett ordentligt mål mat», sade smeden till sin hustru, då han kommit hem med Per.

Mat!

Det innefattade alt skönt, som Per kunde fatta. Hans rädsla försvann genast.

Och som den goda maten fortfor, växte ock Pers förtroende för »farbror» och »moster».

Per vallade smedens ko, som ingen annan betesmark hade än dikena utmed kronans landsväg, sprang ärenden och halp moster efter bästa förmåga.

Han var snart hemma öfveralt å sitt nya ställe. Det var blott en plats, som han ej besökt: smedjan. Den flydde han som pesten. Det mörka, svarta hålet, där det ibland sprakade så skarpt, påminde honom alltid om hälvetet, hvaraf mormodern gett honom en massa lifliga skildringar, och Per undrade ibland, om icke smeden stod i något slags förbund med den onde. Man kunde sälja sin själ åt den onde, det visste han genom mormodern. Och då fick man mycket pängar och alt hvad man ville. Smeden hade det också bättre än Per förut sett någon ha.

Per vardt därför inte lite förskräckt den dag, då smeden sade:

»Nu är du visst så stor, Per, att du kan börja dra pusten.»

Han förmådde ej svara ett ord.

»Vi skola försöka i eftermiddag», fortfor smeden.

Pers första tanke var att springa bort och aldrig komma igen. Men hvart skulle han ta vägen? Det kunde han inte räkna ut. Hvart han kom, skälde ju hundarne efter honom. Och pojkarne gáfvo honom smörj. Och så skulle han ju inte få någon mat.

Så resonerade Per. Och han följde med till smedjan. Men han vågade ej se sig omkring. Och när smeden närmade sig dörren för att gå, var Per alltid i hälarne på honom.

Så småningom försvann emellertid Pers rädsla för smedjan, och slutligen inträffade det alldeles motsatta: att smedjan blef hans käraste uppehållsort.

När han bytte ut den mot folkskolan, var han alt annat än glad. Och när han kom hem på aftnarne, hälsade han alltid på därute. Ja, här läste han öfver sina läxor under de ljusa och ljumma sommaraftnarne.

Hans framsteg i folkskolan vore så blygsamma som möjligt. Då därtill också kom, att socknen fick betala mera till smeden för honom under skoltiden, fick han snart sitt afgångsbetyg. Och då återvände han till smedjan.

I skolan hade han fått snubbor, varit föremål för drift och fått stryk. I smedjan hade han den vänlige smeden, och här fick han beröm, när han förkofrade sig. Här var det också roligt. Smeden sjöng visor och berättade historier.

Ett par år gingo, och nattvardsläsningen kom. Nu var Per inte så rädd som när han skulle gå till skolan. Skral var han fortfarande i sina stycken, men däremot

hade hans armar vunnit en styrka, som injagade respekt. Man stälde sig icke onödigtvis i krakel med honom.

Kunde han inte mycket, så ansträngde han sig sannernligen heller inte för att lära sig något.

»Knoga inte för mycket med katekesen, du», sade smeden. »Du kan lita på, att du inte blir nekad att gå fram. För det beror, hvad dig anbelangar, inte på kristendomskunskapen. Det är en fattigvårdsfråga. Om du skulle bli nekad att gå fram, så finge socknen lof att betala för dig ännu ett år. Och det akta de sig för.»

Han fick också »gå fram» utan några omständigheter.

»Nu är det kristna samhället färdigt med dig», sade smeden, då de gingo hem från kyrkan. »Det har lämnat dig ett uselt underhåll, skjutsat dig genom folkskolan och åftvingit dig löfte om att vara rättrogen luteran i all din tid.»

»Ja, socknen betalar ju inte längre för mig?» svarade Per och såg på smeden med ett ängsligt ögonkast.

»Nej, nu är du en s. k. 'fri arbetare'. Nu får du svälta ihjäl, om du inte kan skaffa dig arbete och bröd.»

Per ville säga något, men det stockade sig i halsen.

»Det var bara en händelse, att jag kom att ropa in dig på auktionen. Till hvilken annan som helst af de andra, du kommit, hade du inte blifvit fodrad så, att du sett ut såsom du nu gör. Det fins t. o. m. de, som ifra alldeles rysligt för de arma slafvarne där nere i Afrika. Men att fattiga ungar, som inte bedt att få komma till världen, säljas på auktion här i landet, det finna de i sin ordning.»

Det där gick förmodligen öfver Pers horisont, ty

icke håller nu sade han något, Men han såg på smeden med en fuktig blick, som sade mer än ord.

»Jag tycker om dig, Per. Hade jag inte gjort det, så hade väl också jag släpt dig. Och du vill väl stanna hos mig fortfarande?»

»Ja, visst vill jag det, om jag får«, svarade Per.

«Lönen bli vi alltid öfverens om.»

»Jag vill ingenting ha, bara jag får vara hos er«, sade Per.

»Jo, du skall ha, och du skall få mer af mig än utaf någon annan. Och det, som blir efter mig, skall i alla fall du ha. Käringen följer mig i grafven. Vi ha blifvit spådda, att vi skola dö på samma dag.«

»Hvad skall det bli af mig, när ni dör!« utbrast Per.

»Då börjar det att osa katt för dig, min gosse, skall du få se.«

Per suckade vid tanken därpå. Men å andra sidan var han så glad öfver, att han fick stanna hos smeden, att de allvarsamma, tunga tankarne flögo sin väg som dimmor för solen. Smeden kunde få lefva länge än. Per skulle göra alt, som i hans förmåga stod, för att spara den gamles krafter.

IV.

Så gingo sex lyckliga år.

Per hade vuxit upp till en kraftig ung man, lika mycket omtyckt af sina fosterföräldrar, som han tyckte om dem. Smeden, som var en för sina förhållanden både begåfvad och kunnig karl, kände sig som ett slags

beskyddare åt Per, som alltid kom till korta, när det gälde att bruka andra vapen än armarne. Och smeden kände sig alltid rörd öfver Pers klumpiga försök att oförmärkt ge utbrott åt sin trofasta tacksamhet.

»Nu kom jag på dig, min gosse», skrattade han. »Men jag tycker om dig!»

Smedens hustru pysslade om Per som om han hade varit hennes egen son.

Detta hem var också Pers hela värld.

Medan han var yngre, gick han ibland till modern. men de växte alt mera ifrån hvarandra ju äldre han blef, tils deras ömsesidiga känslor sjunkit ner till ett minimum, som nog inte kunde uttryckas med något lämpligare ord än: likgiltighet.

Bland ungdomen rörde han sig icke. Pojkarne fruktade honom. Han var häller icke någon kurtisör, så att han kunde göra lycka hos flickorna.

Därför höll han sig hemma hos de gamle.

Då, en lördagskväll, kom smeden dödssjuk från staden.

Det var lunginflammation, det förstod han själf. Han ansåg det dock icke vara så farligt. Han hade varit utsatt därför två gånger förut.

Men det var värre än någon gång förr, det insåg Per. Sedan han hulptit gumman att bädda ner honom, begaf han sig ut för att låna en häst och for efter läkaren.

Per arbetade under dagarne för två, vakade nätterna igenom och for åter och fram med läkaren. Men ingenting halv. Smeden dog efter en veckas sjukdom.

Per var öfver sig gifven af sorg. Han satt vid sängen och smekte den dödes kalla hand, tils gråten öfverväldigade honom.

Men han ville ej visa den gamla, att han grät, och därför smög han sig ut i smedjan.

Och där satt han ensam i den kalla vinternatten och grät sig till sömns.

Då han vaknade på morgonen, var han alldeles stel af köld. Han reste sig upp och visste att börja med ej, hvar han var. Men så kom han ihåg sig och sprang in i stugan.

Han blef stående i dörren blek af fasa. Gumman låg i sängen bredvid smeden, lika blek som denne.

Per rusade fram till sängen och fick tag i henne. Hon var kall — död!

Smeden hade varit sannspådd den gång han sade, att de bägge skulle följas åt i grafven.

Per kastade sig på knä vid sängen och skrek af smärta. Hvarför kunde icke också han få dö?

Folk kom till.

»Han har blifvit tokig», sade de.

Vid detta kom Per till sig själf.

Gumman hade tillslutit sin mans ögon och lagt en salmbok på hans bröst. Per tillslöt hennes ögon och gick upp på vinden efter sin salmbok och lade den på hennes bröst.

En torpar- och en statkarlshustru tvättade upp liken. De kunde göra det, eftersom det var söndag och de sålunda ej miste någon arbetsförtjänst. De bägge offrade också en natts hvila för att svepa liken, som Per så varligt lyfte i kistorna som hade han varit rädd för, att de skulle stöta sig.

De bägge hustrurna hade sagt åt honom att gå ut och skaffa lite lingonris till kransar på kistan. Per kom hem med en hel bastkorg sådant!

Söndagen därpå skedde begrafningen. Det var icke

större likfölje än som behöfdes till bärningen. Per satte emellertid en ära i att få de gamle hederligt till jorden. Så gästerna blefvo hederligt förplägade med allting utom dryckesvaror. Ty smeden talde icke att höra talas om fylla, och Per hade aldrig smakat något starkt i hela sitt lif.

Redan på måndagen kommo Jan Ersson i Baggerud och fjärdingsmannen för att förrätta bouppteckning.

På bordet hade funnits en lapp sockertoppspapper, på hvilken gumman skrifvit:

alt Vi lämna efter åss ska Pär ha

Per visade den.

»Det där är ju inte underskrifvet, än mindre bevitnad, så det kan man ju inte ta någon hänsyn till», sade Jan Ersson.

»Ett testamente får också lof att vara lagfaret, om det skall duga», tillade fjärdingsmannen med viktig min.

»Det är sant, det», nickade Jan Ersson. »Det vore för öfrigt orätt, om pojken skulle ha något. Han har kostat socknen så mycket, att det inte är för mycket, att hon får lite igen. Han är ju också stor och stark och väl i stånd att försörja sig själf.»

Per svarade ingenting, utan beslöt att vända sig till häradshöfding Lamberg, som för tillfället var på besök hemma på herregården.

V.

Häradshöfding Edvard Lamberg hade ej glömt sina ungdomsideal, fastän han blifvit häradshöfding. Då han var hemma och hälsade på om somrarne, var det form-

lig folkvandring till honom. och han stod utan ersättning alla fattiga och kränkte till hjälp.

Per gick därför dit med lätta steg.

Han fick utförligt redogöra för saken.

»Under alla förhållanden kan inte socknen lägga beslag på smedens kvarlåtenskap. Dör någon utan arfvingar, så är staten arftagare. Det kallas danaarf. Det stryker således farfar din, Jan Erssons, näsa förbi.»

Per nickade för att visa, att han förstod.

»Vet du inte, om smeden sagt till någon, att du skulle ha det, som blef efter honom?»

»Jo, det har han sagt till många.»

»Då behöfver du bara höra dessa som vitnen, ifall Jan Ersson bråkar. Emellertid lär han nog bli lugn, när han fått veta, att du varit här och du talar om, hvad besked du fått.»

»Det är inte så mycket på värdet jag tänker. Jag tycker, att det vore så förfärligt, om de skulle få kasta en bit hit och en annan bit dit af dessa saker, som jag håller så kära.»

»Du lär väl ändå inte kunna behålla dem, min käre Per.»

»Det är dock hvad jag tänkt. Det var smedens stuga och smedja, och hans besittningsrätt till jorden står ännu i 10 år.»

»Hvem rår om jorden?»

»Det är sockenallmänning.»

»Jaså... Nå, och du tänkte fortsätta med smedsyrket?»

»Ja, jag kunde väl få arbete annorstädes, kan jag tro — jag är ju ung och frisk och stark och tror mig dessutom kunna yrket. Men jag är så kär i det där stället, där jag haft mina lyckligaste dagar, och jag tyc-

ker mig liksom hedra min gode fosterfars minne genom att fortsätta, där han slöt.»

»Duktigt, Per! Så skall det låta. Gå nu upp till Jan Ersson och tala om, hvad jag sagt. Och du kan tillägga, att jag skall sköta processen åt dig, om det är så, att han inte vill ta reson.»

Per tackade och gick.

Innan han talade med Jan Ersson ville han emellertid rådgöra med sin mors man, Storm, som varit honom till stor hjälp under de gångna besvärliga dagarne. Dit begaf han sig också nu.

»Jag skall följa med», sade Storm genast. Jan Ersson var icke hans rotehållare, så det var ingenting att riskera.

»Och», tillade Storm, »det är bäst, att vi smida, medan järnet är varmt — det bör du förstå. Med bo-uppteckningen är ingen skada skedd, för sådant skall alltid göras vid dylika tillfällen. Men längre bör det inte gå.»

Jan Ersson låtsade icke förstå de båda männens ärende. Per redogjorde emellertid därför efter bästa förmåga, och där denna brast, fylde Storm i.

»Hå, hå!» skrattade Jan Ersson elakt. »Du vill processa — nåväl, det skall du få. Du skall inte vinna mycket på den saken, Hvad vill du för öfrigt processa med? Hvarmed vill du stå bocken mot en hel socken?»

»Med rättvisan», svarade Storm.

»Det är inte dig jag har frågat», utbrast Jan Ersson argt med en sidoblick på Storm.

»Jag tänkte precis detsamma som Storm», sade Per.

»Du... du tänkte ingenting annat än att skoja åt dig, hvad du inte har någon rätt till.»

»Det är ju ni, som vill det», svarade Per lugnt.

Storm brast i skratt.

»Gapa du», fräste Jan Ersson. »Du, som är kronans karl, borde blygas för att uppträda som advokat åt en oäkta unge.»

»Ånej, inte när det gäller att vända sig till den 'oäkta ungens' farfar», svarade Storm lugnt med stark betoning på de sista orden.

Jan Ersson var mycket blodfull och när hela blodmassan trängde upp i ansiktet vardt han därför mycket röd.

Så var också fallet nu.

»Ut!» skrek han, i det han sprang till dörren och kastade upp den.

De läto icke säga sig detta två gånger. De hade ju utträttat, hvad de skulle.

Emellan Per och Storm uppgjordes, att en af Storms döttrar skulle komma hem till Per och sköta dennes hushåll tillsvidare.

Och så började Per att utöfva yrket. Men kunderna voro ovanligt tunnsådda — han kunde ej förstå hvarför.

Någon process hördes ej af.

Men i stället kommo rykten om hotfulla ord af Jan Ersson. Vid detta fäste dock Per sig icke. Medvetandet att vandra i fosterfaderns fotspår gaf honom en viss trygghet.

Emellertid började man en dag att på Jan Erssons ägor uppföra en bygnad, som af alt att döma liknade sig till en smedja.

Det blef också en ny smedja och en ny smed, och dit gingo alla beställningar. Jan Ersson skröt och skräppte allestädes öfver den nye smedens skicklighet. Där inte skrytet eller vänskapen för Jan Ersson halp

visste denne att bruka andra medel. Han hade revärser af en hel del af ortens småbönder, och de, som ej voro skyldiga honom, ville gärna ha ett tillfälle öppet att få låna, ifall det behöfdes. Jan Ersson hade också framhållit, hvad socknen gick miste om genom att »den där slyngeln» satte sig på tvären med sken af lag. Men det ginge väl an att stuka fähundar.

När Per insåg, att det var Jan Erssons mening att alldeles förgöra honom, gick han åter till Storm.

»Gå till far din», rådde denne.

Det gjorde Per.

»Jag kan ingenting göra», svarade Per Jansson.

»Nog kan ni», tyckte Per. »Men ni vill inte.»

»Åja, det är ju inte rätt att sätta sig upp mot far sin.»

»Jo, om det gäller rätt och billighet.»

»Hvad? Jag tror, att du vill lära mig, hur jag skall handla?»

»Ja, åtminstone synes det vara behöfligt», svarade Per med hetta. »Ni har skaffat mig till världen. Tycker ni, att ni fylde alla skyldigheter mot mig, när ni lät er far vräka mig på fattigvården? Jag har aldrig besvärat er om något, aldrig tigt er om ett öre. Jag ber er inte häller nu om någonting annat än att ni skall göra, hvad hvarje hederlig karl skulle göra mot hvilken som helst medmänniska. Jag ber er att hindra er far från att svälta ut mig. Jag kan arbeta och vill arbeta, men er far unnar mig inte det. Ni kan tala vid honom, och det vore säkert tillräckligt. Men om inte det hjälper så kunde ni ställa er i strid mot hans utsvältningsförsök. Om just ni företoge något sådant, skulle det bli värksamt.»

»Ut, lymmel! Tror du, att jag ställer mig i fiend-

skap mot far min för din skull. Förbannade valp! Åt helvete med dig!»

«Det var fadersord», svarade Per lugnt. »Men jag kommer kanske igen en annan gång. Och då ber jag inte.»

Det var emellertid fäfangt för Per att sätta sig upp mot Jan Erssons makt. Häradshövding Lamberg rådde Per att ge sig ut och söka arbete någon tid tills stormen gått öfver.

En vacker dag stängde också Per igen smedjan och stugan, stoppade nycklarne i fickan och vandrade ut i världen för att börja kampen för bröd.

VI.

På vägen till staden bodde en smed. Där hörde Per efter arbete.

»Nej», sade smeden. »Det är godt, att jag kan försörja mig själf. Nu göra de allting med maskin, t. o. m. hästskor och söm. Så smederna få snart svälta ihjäl. Jag är ju gammal, så mig gör det ingenting — jag skall ju i alla fall snart dö. För dig, som är ung, är det värre.»

Det var ingen annan råd än att fortsätta in till staden.

Per hade ju varit där flere gånger, så att han hittade tämligen väl. Han tog logi på det ställe, där fosterfadern plögade uppehålla sig under vistelsen i staden — hos en gammal lots, som hade en blygsam kaffeservering.

Sedan han hvilat sig lite, gick han ut för att söka arbete. Han kom till en smedja.

Nej, där fans intet.

Han kom till en annan.

Ingenting där håller!

Han kom till en tredje.

»Hurudana äro edra betyg?»

Per hade intet betyg och omtalade hvarför. Hans husbonde hade dött så hastigt.

»Ni har väl prästbetyg åtminstone?»

Nej, inte ens det hade han. Han hade inte vetat, att sådant skulle behövas.

»Ni är således lösdrivvare. För sådant folk ha vi ingen användning. Adjö!»

Per bad smeden att vända sig till lotsen, som kunde upplysa om, att Per ej vore någon lösdrivvare.

»Tror ni då, att det är så ondt om arbetare, att man behöfver springa hos afdankade lotsar för att höra sig för om folk, som inte har klara papper? Då bedrar ni er. Adjö!»

»Kan jag inte få ta med lotsen hit?»

»Lotsa ni er i väg, landsstrykare, har jag sagt!»

Och så svängde han på klacken och gick.

Per kom nästan gråtfärdig hem till lotsen. Denne rådde honom att vända om till socknen och få ett fräjde-betyg, men det ville Per icke för någon del.

»Har du då någon att skrifva till?»

Ja, han hade ju Storm. Och lotsen halp honom att skrifva till denne.

Postgången till socknen var icke öfver sig snabb, och postmästaren därute stod ej håller på få för att få ett bref till Storm. Det dröjde därför en och en half vecka, innan Per fick sitt fräjdebetyg. De förhoppnin-

gar han satt till detsamma grusades också. Hos ingen af stadens smeder stod plats att få.

Per fortsatte till en andra stad utan att få något arbete. Det återstod honom intet annat än att fortsätta till en tredje stad, och där gick det icke bättre. Och det var så mycket förfärligare. Ty nu voro hans pänningar slut.

Utan att ha fått mat på en hel dag och utan att kunna förskaffa sig tak öfver hufvudet lade han sig enkväll på en soffa i en park.

Knapt hade han insomnat förr än en poliskonstapel kom och knuffade till honom.

»Ni får inte ligga här.»

»Hvart skall jag ta vägen, då jag inte har något husrum?»

»Hvem är ni?»

Per sade sitt namn och hvarifrån han var.

»Hvad gör ni här?»

»Söker arbete.»

»Jag kan förstå det», svarade konstapeln. »Det är bäst, att ni följer med mig.»

Per förundrade sig öfver sig själf. Han hade icke kraft att säga emot, ännu mindre att värja sig för konstapeln. Han följde lugnt med och inbommades i ett fuktigt, stinkande rum.

Morgonen därpå fick han inställa sig för polismästaren och redogöra för sig.

»Vet ni inte, att det är belagdt med fängelsestraff att stryka omkring utan sysselsättning, såsom ni gör?» frågade polismästaren.

»Jag trodde inte, att det var förbjudet att söka arbete», svarade Per menlöst.

»Svara höfligt, din knöl!» röt polismästaren.

»Jag svarar ju höfligt, gode herre», sade Per ängsligt. »Kunde jag slippa stryka omkring utan arbete, så skulle jag inte göra det. Jag har inte fått någon mat sedan i förgår kväll.»

»Låt bli att supa upp pängarne!»

»Jag har aldrig smakat något starkt i hela mitt lif.»
Polismästaren skrattade öfverlägset.

»Du undslipper nu med en varning. Men skaffar du dig inte arbete snart, så blir du häktad och dömd till tvångsarbete.»

Polismästaren pekade mot dörren och Per vacklade ut.

Han förstod nu, att det var ett brott att vara fattig och arbetslös. De kunda häkta sådana människor.

Han släpade sig ut genom staden och sjönk ner på en dikesren. Han var så matt, att han skälfdde i hvarje led. Det ringde i hans öron och svindlade för hans ögon. Han trodde, att han skulle dö, men han förmådde icke resa sig.

Då han vaknade var det natt. Han märkte, att han låg i en rofåker. Han ryckte upp den ena rofvan efter den andra och förtärde dem med djurisk glupskhet, tils hans mage blifvit fylld. Då stoppade han fickorna fulla med rofvor.

Och så började han vandra.

Om dagarne sof han i åkrar och skogsbackar. Om nätterna vandrade han. Lifvet uppehöll han med frukt och en eller annan brödbit, som han kunde få på fattiga ställen. I de större gårdarne vågade han ej gå in. De kunde ju ställa om, att han blefve häktad.

Och han ville hem — hem för att utföra det beslut, han fattat.

VII.

Det var sent en månklares augustiafton, Per kom till hembygden.

I de flesta gårdar hade man gått till hvila. Blott här och där blänkte ett matt ljus. Och bland de gårdar, från hvilka det lyste, var Per Janssons i Baggerud en.

Dit stälde Per sina steg. Men han gick ej den vanliga vägen genom bygatan utan genom skogen — en genväg, som icke annat än vintertiden kunde befaras med åkdon. Per ville komma oförmärkt till gården.

Han gick försänkt i djupa tankar, ur hvilka han plötsligt väcktes af ett:

»God afton!»

Per såg upp och hajade till. Hvarför hade han begagnat gångstigen i stället för att gå inne i skogen? Nu var han ju upptäckt!

»Jag tror sannerligen, att det är du Per?» sade den mötande, en med Per jämnårig dräng.

»Ja, som du ser.»

»Hur kommer det till, att du är på trakten igen?»

»Jag skulle hem för att sälja smedjan och bohaget efter smeden, och jag tänkte tala vid Per Jansson om det.»

»Han är inte hemma i kväll.»

»Hur vet du det?»

»Jag tjänar hos honom nu. Han är hos Jan Ers-son, far sin.»

»Jaså. Ja, därifrån kommer han väl snart igen. Jag går i alla fall upp till gården. Jag vill uträtta't så fort som möjligt... Hvart skall du gå?»

»Å, jag har en fästmö där nere i byn.»

»Förstår. Då skall jag inte uppehålla dig. Adjö!»

»Adjö med dig, Per!»

De togo hvarandra i hand och skildes.

Drängen fortsatte med raska steg nedåt byn.

Per gick icke längre än till stättan vid skogsledet.

Där kastade han sig ner bakom ett par yfviga enbuskar, men så att han genom gärdesgården hade utsigt öfver gångstigen på andra sidan.

Han visste nämligen, att Per Jansson måste komma den vägen.

Det förvånade Per, att man kunde vara så lugn, när man sysselsatte sig med sådana tankar som hans för närvarande voro. Men alt sedan han fattat sitt beslut, hade han varit så där lugn. Och tröttheten var alldeles försvunnen — denna hungerns förfärliga trötthet, som han så väl lärt sig att känna.

Nu hördes steg ett stycke ifrån... Per Jansson gick således öfver »Bärghällan». Ty på den mjuka skogsstigen kunde inga steg höras.

Per kröp närmare gärdesgården. Ingen syntes ännu.

Jo, där kom han.

Han kom alt närmare och närmare... Pers ögon lyste, men han var alldeles lugn.

Nu steg Per Jansson öfver stättan.

»Per Jansson!» sade Per med förstäld röst.

Per Jansson vände sig om, och i detsamma trädde Per fram.

»Jag ville tala med er», sade Per.

Per Jansson svarade icke, utan började springande aflägsna sig. Inom ett par ögonblick hade emellertid Per upphunnit honom och tagit honom i bröstet...

Han försökte slita sig lös.

»Jaså», sade Per, som nu kände sig äga jättekraf-

ter. Och i detsamma kastade han omkull honom och satte sitt knä på hans bröst.

»Om ni försöker att öppna munnen för att skrika, så sätter jag ögonblickligen denna i bröstet på er», sade Per och visade en blank slidknif, som glänste i mån-skenet. »Det är godt stål i den, ty jag har smidt den själf. Den har egg på båda sidor, och hvass är den.»

»Hvad i all världen vill du?» frågade Per Jansson med en stämma, som skälfdde af ångest.

»Mins ni de sista orden ni sade till mig, då jag var uppe hos er i Storms sällskap?»

»Nej.»

»Men jag mins dem! Ni visade mig åt helvete. Nu är det ni, som skall dit!»

Per Jansson gjorde en förtviflad ansträngning för att komma lös.

»Stilla och tyst! Annars klipper jag till!» sade Per och visade knifven.

»Är du galen Per?»

»Nej inte als. Mins ni, hvad jag sade, då vi sist talades vid?»

»Å, Per, förlåt mig! Du skall få alt, hvad du vill!»

«Håhå», skrattade Per, »så låter det nu. Om ni vore bara fem, sex bösshåll härifrån, hemma hos er, så skulle ni skaffa er hjälp för att sparka ut mig och skicka edra hundar efter mig.»

»Du skall få hundra kronor, om du släpper mig.»

»Edra löften känner man! Och ni tror för ofrigt, att jag skulle nöja mig med hundra kronor!»

»Du får alt, hvad jag har. Låt mig ta upp min plånbok. Jag har tre tusen kronor där.»

»Och i morgon skulle ni skicka länsman på mig

och säga, att jag stulit dem... För rästen — jag behöfver inga pengar.»

»Hjä...», skrek Per Jansson i dödsångest.

Per slog honom i ansigtet med sin knutna hand, och i detsamma lyckades Per Jansson att slita sig lös.

Han hade emellertid icke hunnit mer än resa sig till hälften förr än Per stötte knifven i hans bröst.

Med en rossling föll Per Jansson till marken.

Per sparkade till kroppen.

»Är ni död, skurk?» frågade han.

Inte ett ljud hördes.

»Jag får lof att vara säker», sade Per för sig själf och sprang fram till ledet, hvarur han drog en slana. Med denna krossade han Per Janssons hufvud.

Han stod en stund och såg på liket. Och så aflägsnade han sig.

Han gick till Storms. Där voro dörrarne stängda och alla försänkta i sömn. — Det var midnatt.

Han knackade på fönstret.

Modern vaknade genast.

»Hvem är det?» frågade hon.

»Det är jag.»

»Å, är det du, Per», utbrast hon.

»Per!» sade Storm, som nu vaknat. »Har du kommit hem?»

»Ja, jag har varit åstad och slagit ihjäl far min.» Storm storskrattade.

»Skall du inte komma in?»

»Nej, jag går till smedjan.»

»Hvad skall du göra där? Där har du ju hvarken vått eller torrt.»

»Jag skall hänga mig.»

»Du är rolig i kväll», skrattade Storm. »Vill du inte komma in, så få vi väl se dig i morgon.»

»Ja, nog få ni det. Adjö med er allesamma.»

Godnatt, Per.»

Per gick med skyndsamma steg mot smedjan. Han såg sig knapt omkring, Ty alt omkring honom väckte blott till lif tankar: huru det varit och huru det var.

Smedjan och stugan voro alt af vänligt han hade att minnas. Och det var ju blott en händelse, att han hade detta enda vänliga minne. Det berodde blott på ett bud å en auktion!

Han såg sig omkring öfveralt, i stugan, köket, på vinden och i den lilla ladugården.

Så skref han på en lapp, som han lade på bordet i stugan:

Storms skall ärva alt efter mig.

Per Teofilus Natanael Persson.

Och så gick han ut i smedjan. Månkenet silade in genom de små fönstren och dörren. Han nästan fick tårar i ögonen. Å, hvad han haft mycket roligt här!

Det föll honom icke in att tänka på något sådant som att frågå sitt beslut att dö här. Det tycktes honom vara den naturligaste sak i världen. Han kände ingen fasa för döden och ingen ånger öfver, att han dödat sin far. Han kände blott en behaglig trötthet smyga sig öfver honom.

Han knöt fast snaran i kroken vid spiselkransen.

»Kommer jag att träffa mina fosterföräldrar?» tänkte han.

»Ja», hviskade det sakta inom honom. Ty han trodde så visst, att Gud hade rum för honom i himmelen, då det ej fans sådant för honom på jorden. Och att smeden och hans hustru voro där, det var då lika

visst som Guds ord. Han nästan smålog åt sin barn-
doms förskräckelse för smedjan och farhågan för att
smeden stod i förbund med den onde — han, den äd-
laste af människor.

Och så steg han i snaran. Det knastrade till och
kroppen gjorde några ryckningar. Och så vardt det
tyst — så tyst som det blott kan vara i en öfvergifven
smedja en månkla sommar natt.

En enda gång.

»Aldrig en enda gång?» sade provisor Berg med ett tviflande leende.

»Jo, verkligen en gång», svarade ingenjör Enqvist, »en enda gång har jag varit i frestelse.»

»Jag kunde väl tro det. Ingen undgår sitt öde. En skolpojksflamma, som satt långt inne i minnets hjärnkamrar?»

»Nej, visst inte. Det är inte mer än fem år sedan.»

»Det skulle således ha händt dig efter fylda trettio. 'Fritiof, din dårskap jag aldrig förlåter!' Nå?»

»Jo, bland de allra första uppdrag, jag erhöi, var att bygga en kvarn nere i Västmanland. Det var något slags bolag, som ägde den. I trakten fans en landbrukare ... ja, namnet är dig säkert likgiltigt. Jag skulle under kvarnbyggandet bo hos honom, som själf var delägare i företaget och mycket intresserad för det-samma. Han insåg snart, att jag förstod min sak, och vi blefvo mycket goda vänner, fastän han var sina fyrtio år och jag inte mer än ett par och tjugu. Han hade två döttrar ...»

»Åhå! En blond och en mörk. Du blef kär i den blonda, förstås. Och så ha vi letat fram en flamma till!»

»Nej. De voro bara respektive åtta och tio år. För öfrigt voro de ljusa bägge två, men ingalunda lika för det. Nanna, den yngsta, var ett det sötaste och älskligaste barn man kunde få se, och hon vardt min synnerliga favorit. Vänskapen underhölls från min sida genom ett aldrig sinande förråd af karameller, leksaker, bilderböcker och dylikt.»

»Det var således frun?»

»Nej, det var ingen als, hör du ju . . . När jag for därifrån var, tror jag, saknaden ömsesidig, och jag lofvade gubben att inte underlåta att hälsa på, ifall mina vägar gingo förbi där någon gång.

Detta inträffade inte förr än åtta år därefter. Jag hade utvärkat mig en månads tjänstledighet af firman och var just på hemväg. Tåget stod vid en station, som inte hos mig väckte några särskilda hägkomster, kanske mest därför, att jag stirrade upp i luften med hufvudet fullt af funderingar — ja, jag har inte påstått, att de voro af någon särdeles djupsinnig art. Då ljud plötsligt en gladt öfverraskad stämma:

»Å, se ingenjör Enqvist! Det var riktigt roligt att få se dig. Nu kommer du för att hälsa på mig?»

»Nej, jag står just på hemväg!»

»Ja, om du så stode på väg till häcklefjäll, så kommer du ingen vart förr än du varit hemma hos mig ett slag.»

Han förhöll sig lika resolut under de parlamentarier, som följde, och resultatet blef, att jag afbröt järnvägsresan och satte mig upp i hans vagn. Samtalsämnen voro legio, och innan jag visste ordet af, voro vi framme.

»Sakta uppför trapporna», hviskade han. »Nanna sitter och spelar, och mor hör på. De ha inte märkt oss, och vi skola öfverraska dem. De skola bli något till storögda!»

Och det blefvo de också, men jag ännu mer. Nanna, barnungen, som jag gaf karameller, som satt i knä på mig och kysste och smekte mig, stod framför mig som . . . ja, den gamla bilden om en knopp, som håller på att spricka ut, är härvidlag en platthet. Jag har aldrig sett något härligare än denna unga kvinna med sitt ljusa, böljande hår och sina glittrande ögon. Jag visste inte, hvar jag var, då hon kom emot mig, lätt som en hind och med rosor på kinderna, läggande en mjuk, så oändligt mjuk liten hand i min.

»Välkommen Pell . . ., ingenjör Enqvist!»

»Å, säg Pelle, som i forna dagar, så får jag säga Nanna.»

»Det är riktigt», nickade gubben.

Emellertid inträdde strax en viss stelhet, som behöfde en hel dag för att lägga sig. Men så blef det förtroligt igen, om också inte uttrycken af förtroligheten togo samma form som förr, och jag upplefde tre de lyckligaste dagar, jag haft i mitt lif. Gubben fick lof att se till gårdsbruket, gumman var skral och satt alltid inne, och den äldre systemen förestod köksdepartementet. Nanna blef därför mitt stundeliga sällskap, inne som ute. Och vi voro mycket ute. »Mins du Pelle — där är den förtrollade skogen. Och där är stenen, som jätten kastade på kyrkan, fastän han inte orkade fram. Och där är backen med guld kitteln i. Och där är kärret, som du drog upp mig ur, halfdöd.» Öfveralt minnen!

Det var inte underligt, att jag kände mig nedtryckt kvällen innan jag skulle fara.

Kvällsbordet var dukadt på verandan. Vi åto under tystnad. Först med skymningens inträdande fick samtalet några spasmodiska ansatser.

»Ja, här har jag gått igenom en hel period af min ungdom», sade jag.

»Det, som blott är en 'period' för dig, är mitt allt, nästan hviskade Nanna.

»Men Nanna lefver midt uppe i det — för mig är det ett förlutet. Det är sådant här, som lär en, att man blifvit gammal.»

»Å, jag tycker, att Pelle är sig alldeles lik«, skratade Nanna.

»Ja, du klagar«, utbrast gubben. »Hvad skall då jag säga? Du har hela framtiden för dig.»

»Nej, det bästa ligger bakom — ungdomsdrömmarne, som gingo i kvaf — det där, som man skulle ha haft, medan man var ung och förhoppningsfull, emedan det då ägt ett värde, som det inte äger nu, äfven om man lyckades ernå det.»

»Jag får lof att visa dig något«, sade Nanna och reste sig. »Pelle får inte resa utan ha sett det också.»

Jag följde henne in i hennes rum, där hon öppnade en antik s. k. klaff. Å, där stodo alla de leksaker, hon fått af mig! Jag såg på henne och mötte en frånvarande blick. Lilla, lilla Nanna, hade jag kanske vunnit ditt hjärta vid åtta år? — Kanske stod i dess helgedom allting lika väl gömdt och vårdadt som leksakerna här? Ett ögonblick var jag färdig att låta upp ordets damluckor och låta strömmen svälla öfver... Men jag betvang mig. Tysta återvände vi till de öf-riga, och det gick ej att få upp samtalet igen. Vi suto

en stund tysta i sommarnattens halfmörker, och så steg jag upp och tog afsked. Jag skulle resa med första tåget påföljande morgon och återse endast gubben, som förbehållit sig att skjutsa mig till stationen.

»Nanna, lys Enqvist nedför trappan», sade gubben.

Hon följde mig, men hon tände ej något ljus, och då hon kom till min dörr, kastade hon sina armar om min hals, gaf mig en kyss, som brann, och flög blixtsnabt tillbaka uppför trapporna.

Jag stod som bedöfvad en stund, raglade som en drucken in i mitt rum och kastade mig fullklädd på sängen. Och inte sof jag en enda sekund den natten. Skulle jag stanna, säga henne, huru hon bredt ljus öfver min väg och mottaga den trofaste gubbens välsignelser? »Ja, ja», ropade hjärtat, fördubblande sina slag. Men det nyktra förståndet förde ett annat språk... Hon kunde ej ur hemmet medföra mer än en god utrustning. Men det var ej hela boet, och äfven om jag kunnat få det öfriga på kredit, så var min lön inte större än hvad som med den största sparsamhet en liten familj kunnat lefva på. Ingenting att göra afbetalningar på boet med således. Och det värsta af allt — jag hade ingen garanti för att få bibehålla denna lön. När hälst det fölle min firmas direktör in, stode jag utan bröd. Å, hvilket lif, hvilket sakernas tillstånd, där det inte fins någon plats för det härligaste i lifvet!... Jag for på morgonen utan att återse henne — och jag har inte återsett henne sedan.»

»Vet du, hvad det blef af henne?» frågade Berg intresserad.

»Jo, för ett par år sedan såg jag i en tidning, att hon gift sig.»

»Vingskjuten, stackars liten», sade Berg tankfullt.

»Och du sitter här, harmsen och hård. Sådant är lifvet! Ens käraste minne, ens varmaste känslor bli källan till ens djupaste sår...»

»Lifvet!» utbrast Enqvist häftigt och reste sig upp. »Ett lif, där det inte fins rum för det högsta i himmel och på jord, för det enda, som skall kunna göra oss till människor i verklig mening: kärleken. Ett lif, där en arbetsam karl inte får gifta sig med den kvinna, hvars sympati skall bära honom, inte får bli far och låta sina tankar, sin tro, sitt arbete och sitt hopp gå i arf — därför att han inte kan vara viss om bröd. Hurudana bli vi under sådana förhållanden? Supige, håglöse, hånfulle...»

Han afbröt sig själf, räckte tyst handen till afsked och gick.

Också hon.

lockan var bara half tio. Det var för tidigt att gå och lägga sig. Men hvart skulle han taga vägen i en vildt främmande stad?

Han gick sakta gatan framåt och såg in genom de upplysta butiksfönstren.

Det var väl ändå ingen annan råd än att gå hem till hotellet!

Då fick han se »Schweizeri» på en mattslipad glasdörr.

Han trädde in genom densamma.

Den vanliga gemena doften af öl, alkohol och tobak och den vanliga vidriga anblicken af nedrökta tak och väggar mötte honom.

Han rekvirerade en kopp cikorieskvalp, kalladt kaffe, och slog sig ner vid ett bord midt emot den traditionela unga flickan »med fördelaktigt utseende och godt sätt att behandla kunder.»

Hon var väckligen vacker. De begynnande ringarne under ögonen och det veck, som hotade att lägga sig å den låga, välbildade pannan, hade ej nått den utveckling, att de minskade behaget i hennes ansikte.

Tvärtom förlänade det henne en viss blaseradt-distin-gerad prägel.

Hvem var hon? En afsigkommen »bättre» mans barn, som fått lof att gå ut i världen för att tjäna sitt bröd, eller en vanlig tjänsteflicka, som med kvinnans ovanliga förmåga i detta fall hunnit att bli dam?

Han studerade hennes ansikte. Det gaf ingen upp-lysning. Näsvinglarna voro fina och friska, och det brukade de inte vara på underklasskvinnor vid hennes ålder, men det var ju icke nog att döma efter.

Han sökte efter något uppslag till ett samtal, men det stora folktomma rummet kväfde alla sådana. Ett par försök med väderleken och schweizeriklockan till utgångspunkt hade efterträds af en hopplös paus. Icke gåfvo de honom heller något svar på hans frågor, hvil-ken hon var.

Bäst det var, öppnades dörren för tvänne i snygg arbetsdräkt klädde män.

Hon mönstrade dem med en hastig blick och sade med hela värdigheten af en general, som är van att kommendera:

»Andra ingången i porten!»

Den ene af arbetarne svängde ögonblickligen på klacken. Den andre stirrade en stund, flat och för-vånad, innan han följde sin kamrat.

Men den ensamme gästen midt emot disken hade fått svar på sin fråga. Så rynkade endast uppskomlin-gen på näsan!

Denna upptäckt gjorde honom också lite djärfvare, och han frågade:

»Hvarför motade ni ut dem?»

»Å, det var ju *arbetare!* För dem fins det en sylta här bredvid.»

Tonen var nästan rå.

»De där bägge äro för öfrigt de värste i hela högen. Det är just de, som skrikit fram demonstrationen för åttatimmarsdagen...»

Hon afbröt sig själf, förstummad af det medlid samma löje, som krusade hans läppar.

»Stackars liten, det skall vara just ni, som opponerar er mot arbetarnes sträfvan att få sin arbetstid förkortad — ni, som väl får arbeta från 8 på morgonen till 12 på natten, summa sexton timmar, såvida inte de fina herrar, som slippa att bli visade in på 'sylvan', känna sig hågade för att utsträcka sin 'schwyck' till frampå morgonen.»

»Vore jag inte nöjd med det, så skulle jag åtminstone inte be de där om hjälp för att få det ändradt.»

»Det där var ett så kalladt hugg i luften, hvilket inte utgjorde svar på frågan», smålog han. »Jag menade bara, att ni, som själf har en så onaturligt lång arbetstid, inte borde finna det underligt att andra söka få sin förkortad.»

Hon svarade med att skjuta upp öfverläppen på ett sätt, som hade hon kommit på det klara med, att inför denne gäst behöfdes hvarken det fördelaktiga utseendet eller goda sättet mot kunder.

Han hade tänkt att allvarligt och delikat säga henne, som sanningen var, att också hon ingenting annat var än en proletär — ja, t. o. m. en, hvilkens blomstrings-tid var kortare än de flestas. Sexton timmars dagligt arbete i en atmosfär som denna, skulle snart bleka glansen i hennes ögon och rosorna på hennes kinder. Och hvad gjorde då de fina herrarna, som nu voro så kurtisanta? De öfverflyttade sina ömma känslor på någon ny uppenbarelse inom disken, för att lika samvetsgrant

vattna ur henne, och så vidare i oändlighet. Det fans en talrik hungerreserv äfven på det området!

Men det sade han inte. Han reste sig upp, betalade och gick under en stämning af sorgset medlidande öfver de många här i världen, hvilka äro proletärer utan att själfva veta det.

De sinas hopp.

Fru Hedström hade så stark hjärtklappning — om af ansträngning eller glädje kunde hon ej afgöra — att hon formligen kippade efter andan. Men hon fick ändå lof att ge de bägge rummen en granskande blick. Ja, allt var i ordning. Nu kunde han få komma, när han ville!

Hon tittade på klockan. Gick denna för sakta eller var tåget försenadt? Han kunde ju ha varit hemma för fem minuter sedan.

Snart hördes emellertid hans och systemens röster ute på den lilla bakgatan. Fru Hedström slog upp dörren på vid gäffel.

»Min käre, käre gosse!» utbrast hon, slutande honom i sina armar.

Märta var redan ute i köket efter kaffet.

»Detta är den gladaste jul, jag haft på många år», sade fru Hedström. »Jag har er bägge hemma, har allt hvad jag håller kärt omkring mig. Å, Sven, jag har gladt mig åt detta ända sedan du, i somras, lofvade bestämdt att komma.»

Märta kom med kaffe. Det var så blankt och klart

grädden så tjock och det hembakta brödet så godt — hans barndoms favoritsaker altsamman.

»Nu få vi lof att se på honom, Märta», log modern. »Mustascherna ha växt betydligt och kläda dig utmärkt. Men du är blek. Du öfveranstränger dig bestämdt, Sven.»

»Detsamma har jag redan sagt», tillade Märta.

»Nog får jag ligga i», svarade Sven, »men det är min största glädje. Om jag nöjde mig med min fattiga lön — om jag inte hade den där agenturen som biförtjänst, så skulle inte blott du, mamma, bli utan ett välbehöfligt understöd, utan Märta skulle också vara ur stånd att läsa sig upp till lärarinna. Om jag också får anstränga mig lite, så far jag mindre illa däraf än om jag ovärksamt skulle åse, att du på gamla dagar droges med bekymmer, därför att du offrade så mycket på mig medan du var stark. Ur den synpunkten är det också ingenting mer än en skyldighet af mig att förhjälpa dig, Märta, till möjligheten att aflägga din examen och kunna förtjäna ditt bröd. För öfrigt är jag så godt som säker på, att jag får den omtalade platsen, och då är min lön fördubblad, hvartill kommer att arbetet blir mindre, så att jag mera kan ägna mig åt agenturen och bringa mig ökade inkomster af den. Mamma vet väl, att det alltid är så, att den, som har minsta lönen, får arbeta mest?»

»Ja. Det är en galen ordning.»

»Sannerligen en galen ordning, mamma. Först skall man gå lönlös en tid, hvilket för alla fattiga karlar är detsamma som att uppehålla lifvet genom att göra skulder. Så får man en liten lön, som i bästa fall är tillräcklig att nödortfigt försörja sig på, men als inte räcker att afbetala skulderna med. På det sättet gå ens

bästa år, då man skulle kunna njuta af lifvet, gifta sig och vara lycklig. En hel del blir förtviflad öfver detta elände, börjar rumla och tar sig för med alla möjliga dumheter. De äro inte många, som äga kraft att slå ned alla motgångar och skaffa sig en biinkomst som jag — ja, det är ju orätt att kalla den biinkomst, ty det är ju min förnämsta inkomstkälla, bredvid hvilken lönen är en spottstyfer. Dessa gå under eller släpa sig fram tils de nå en aflönad plats, men detta händer, såsom jag sade, inte medan man är ung och har värlig glädje af det, utan först när man blir half- eller ut-gammal.»

»Ja, det är rysligt orätt», sade modern, skakande på hufvudet.

»Men», utbrast Sven, »Märta är också blek.»

»Det är läsningen, förstås. Hon är så flitig, och hon tror, att hon i vår skall kunna få fara upp och tentera. Då blir det en högtidsdag för mig! Tänk, hon välbestäld lärarinna, och du på en väl aflönad plats — ty nog får du den, du som är så skicklig och så arbetsam. Då måste du komma hit ner, så att vi få hålla en lysande familjefest.»

»Hur är det med ditt hjärta nu, mamma?»

»Jo, det har varit bättre, på senaste tiden, så jag får nog upplefva den dag, då ni sitta på grön kvist bägge två.»

»Tänk om jag kunde få en plats i hufvudstaden», sade Märta, »så kunde vi alla tre få vara tillsammans.»

»Å, prat du», skrattade modern med en sidoblick på sonen. »Han skaffar sig snart en liten, söt hustru, och det vore ej als lämpligt att dra in ett sådant här gammalt skrälle till svärmor i huset.»

»Men till dess, mamma?»

»Ja, äfven sedan dess», tillade Sven. »Den 'lilla, söta hustru', som inte kan tycka om mamma och Märta, kan inte heller tycka om mig.»

»Spjufver där — du har väl ingenting i kikaren?»

»Nej, mutter lilla, det försäkrar jag. Jag har annat att tänka på, än så länge åtminstone.»

Så förflöt kvällen under gräfvandet i gamla minnen och byggandet af framtidsförhoppningar. Allting, till och med julklapparne, gaf anledning därtill.

Juldagen voro de hemma, och annandagen gjorde de besök hos gamla bekanta. Äfven dessa gjorde den iakttagelsen, att Sven blifvit blek och såg öfveranstängd ut.

»Ser du det», sade modern. »Du får inte arbeta så hårdt.»

»Hvart skall jag ta vägen? Lemna dig och Märta på gatan? Tror du inte, att tanken därpå skulle pina mig ändå mera?»

»Men du är också så tankspridd ibland.»

»Tror du då, mor, att en sådan värksamhet som min agentur, går af utan ständig omtanke?»

»Nu behöfde du väl ändå inte...»

»Visserligen inte, men det är så, att det blifvit en vana att alltid ha den i tankarne, och dit kommer jag också ständigt tillbaka, jag må vilja det eller ej. Det har blifvit en del af mig själf. Men nu skola vi selsätta oss med angenämre saker.»

Och så sjöng han en visa, så rolig, att de höllo på att skratta sig fördärfvade.

* * *

Tredjedagen skulle han gå och besöka en ungdomsbekant. De skulle ej vänta på honom till middagen.

Kommen blott några steg på gatan, mötte han en telegrambärare, som räckte honom ett telegram. Han kvitterade det på stående fot, stoppade det i fickan och gick med brådslande steg ut till kyrkogården, där han satte sig på en bänk utan att sopa bort snön från densamma.

Han försökte att tvinga fram ett leende på sina läppar, men ändock darrade hans händer så, att han knapt kunde öppna telegrammet. Slutligen fick han upp det och läste:

Revision gjord. Res!

Birger.

Det svindlade för hans ögon. Bokstäfverna skimrade i alla rägnbågens färger och dansade för hans ögon.

Hvad skulle han göra? Resa! Hvert och hvarmed? ... Gå hem till sin mor och säga henne, att »agenturen» bestått i en rad af altjämt växande lån i den kassa, han haft om händer, och att han vore upptäckt? Säg henne, att å ena sidan hans egen usla ställning, å andra sidan tacksamheten till modern och systemen drivvit honom till dessa lån, som han trott sig kunna dölja tils han fått den bättre aflönade platsen, men att detta misslyckats? Modern skulle dö och systemen försviå, då de fingo veta, att han häktats som tjuv — det visste han. Ja, det skulle de också göra, om han ... om han ... dödade sig. Men då sluppe han åtminstone se dem i ansiktet, se slocknande blickar, som sade sitt förkrossande: «Bödel!» ...

Det vardt då slutet! De skulle aldrig få lefva tillsammans såsom Märta talat om i sin ungdomliga, trofasta glädje ... Hon skulle aldrig få aflägga sin examen ... Alla hennes mödor, all hennes otroliga flit under de gångna studieåren voro bortkastade ...

Han kunde ju arbeta och han hade arbetat som en slaf. Hvarför fick ej han och hans likar för sitt arbete, hvad det var värdt? Hvarför skulle de ha litet eller intet och cheferna, som gjorde så litet — ja, ofta så godt som ingenting — välta sig i öfverflöd? De obetalda eller underbetalda, tvingades ju till att stjäla om — om de inte ville svälta ihjäl. Var inte det ett brott, det också, att ställa folk i detta val? Jo, det var det!

Dagen var kall och han satt med rocken uppknäpt, men han frös inte. Det brände i hans ådror.

Han kände i fickorna, utan att finna hvad han syntes söka. Han aftog halsduken och drog i den. Den gick tvärt af. Då ryckte han af sig hängslena, knöt ihop dem, gjorde däraf en snara och hängde sig i närmaste träd — en svag liten hängask, som knappast bar honom — och då frampå eftermiddagen dödgräfvaren händelsevis kom till kyrkogården, hade Sven i flere timmar varit ett kallnadt lik.

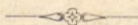
* * *

Då poliskonstaplarne kommo bärandes med liket, såg modern — hvilkens uppmärksamhet fästes af ljudet af de taktfasta stegen — ut på gatan. Det behöfdes blott en enda blick för att hon skulle förstå, huru det var.

»Jesus!» utbrast hon och föll baklänges.

Då en af poliskonstaplarne kom in för att så varsamt som möjligt utföra sin sorgliga mission, fann han modern döende och dottern i konvulsioner.

Styfbarn.

Kyrkovärden Karl Karlsson i Ökna hade sin handel hos Ströman, stadens förnämste köpman. Kyrkovärden var en fin kund, och sedan Ströman gått genom hela skalan af artigheter mot honom — stallrum, fritt foder åt hästen, cigarrlådor, kaffe eller porter hos fru Haupt och middag på »Fällan» — vardt slutligen kyrkovärden och kära mor uppbjudna i Strömans familj.

Det var en stor och sällsynt utmärkelse, hvilken genast besvarades därmed, att herrskapet vardt bjudet till Ökna.

Resan var alltid mödan värd. Vägen var vacker, kyrkovärdens bostad och trädgård i forträffligaste stånd och mottagandet lysande.

Särskildt glädde sig barnen åt dessa hvarje pingst återkommande utfärder. Och Sölve, köpmannens äldste son, var den, som hade allra roligast däråt. De hade rent af bestämt hans lifsriktning. Sedan han hvilat ut sig efter studentexamen, skulle han till Ultuna för att utbilda sig till landtbrukare.

* * *

De hade allesammans, såsom vanligt, annandagen farit till kyrkan, hvars hvita murar och torn syntes på den skogbeklädda höjden å andra sidan fjärden — allesammans utom Sölve, som förklarar sig vilja göra en riddtur till nyodlingen å byskogen.

Fadern hade känt sig smickrad öfver sonens intresse och tillstyrkt. Och kyrkovärden hade sagt till, att nummerhästen, som det var hans tur att ha i år, skulle ryktas så blank, att det sken af honom.

Och så hade de farit.

Sölve rökte en cigarett på frukosten och gick så ned i stallet.

Det var ingen där. Han tänkte, att stalldrängen var efter foder och gick ut i ladan för att ropa uppåt skullen.

I ladan stod en pojke och skar hackelse.

«Är Fritiof uppe på skullen?» frågade Sölve, utan att fästa vidare uppmärksamhet vid pojken.

»Neej», nästan hviskade denne, i det han på Sölve fäste en hastig, förskrämd blick.

Nu såg Sölve på honom.

»Hvad heter du?» frågade han.

»Frans Elof Persson», svarade pojken.

»Jag känner inte igen dig. Har du varit länge vid gården?»

»Nej, kyrkovärden ropade in mig i våras ett år sedan.»

»Ropade in dig! Hvad vill det säga?»

»Han ropade in mig på auktionen.»

»Sälja de då människor på auktion?»

»Ja, alla, som äro på socknen.»

»Du tyckes veta mycket mer än jag. Hvad vill det säga att 'vara på socknen'?»

»När en arbetare dör och änkan inte kan försörja barnen, säljas de på auktion. Och så sker alltid med ... med sådana ... som mig.»

»Hvad är du då?»

»Jag är ... är ... *oäkta*», stammade Frans med tårar i ögonen.

»Gråt inte för det, Frans. Det är ju ingen skam för dig, om också dumma människor tycka så.»

Frans såg på Sölve med en blick, som var till hälften en fråga, till hälften en försäkran, att han visste bättre besked.

»Har du varit på många ställen?»

»Sex.»

»Ha de varit snälla vid dig?»

»Neej. Det är man aldrig mot sådana som mig.»

»Och hurudan är kyrkovärden?»

Pojken svarade endast med att se sig omkring med en blick, som uttryckte verklig förskräckelse.

»Jaså», sade Sölve, som kände sig trött af att stå och gick bort och satte sig på halmkärvarne bakom hackelsekistan.

Knapt hade han satt sig, förr än han åter sprang upp.

»Ställ dig här i dagsljuset, får jag se på dig.»

Frans lydde förundrad.

»Du är ju sned, pojke», utbrast Sölve.

»Jag vet det», svarade Frans.

»Hur har du blifvit det?»

Frans såg mot hackelsekistan.

»Plägar du stå där mycket?»

»Alltid, utom då jag motar vall kreaturen på morgnarne om sommaren.»

»Hur gammal är du?»

»Tretton år och på det fjortonde.»

»Å, det är skandalöst», utbrast Sölve, i det han började gå fram och tillbaka i ladan, »att så behandla ett tretton års barn. Får du stå så där ett år till, så är du ju krympling.»

Bittert gråtande sjönk Frans ned vid hackelsekistan.

»Gråt inte, Frans. Det var inte min mening att göra dig ledsen. Jag skall tala vid kyrkovärden.»

Frans spratt till.

»Nej, nej!» stötte han fram.

»Hvarför vill du inte det?»

Gossen svarade icke.

»Du är rädd, att de skola misshandla dig! Jaså, det är på det sättet, som den aktade kyrkovärden behandlar ett värnlöst barn!»

Sölve gick fram till Frans och tog hans båda händer. Å vänstra handen voro pek- och långfingrarna af jäms med nageln.

»Dem har du mist i hackelsekistan?»

»Ja.»

»Stackars barn, du får lof att berätta för mig din historia.»

Frans såg mot halmkärffvarne. Sölve, som förstod meningen, frågade:

»Är det där ditt beting för i dag?»

»Ja.»

»Jag skall hjälpa dig med det. Berätta du bara?»

Och Frans berättade. Det var en lika enförmig som sorglig berättelse om svält och köld och stryk. Men öfveralt — det slog Sölve — andades den en för-
tviflans resignation. Han visste, att han var ett styf-
barn, denne lille förkrympte trettonåring, men han trodde
att så skulle vara. Han trodde att han var född att
frysa, svälta, misshandlas och skrattas åt! Fins det då,

frågade sig den unge studenten, hvars hjärta så många gånger klappat, då frasen »frihet, jämlikhet och broderskap» uttalats, äfven i vårt land en särskild pariakast?

När Frans kom till sin flyttning till kyrkovårdens, tystnade han, och det var omöjligt att få något ur honom.

»Fins det här på gården ingen, som du tycker om?»

»Jo, kära mor.»

»Hon är snäll mot dig?»

»Ja. Men», tillade han hastigt, »säg för all del inte det åt kyrkovärden!»

Nu förstod Sölve det skygga, undertryckta hos denna lilla bleka kvinna, som tog sig så egendomligt ut bredvid den säkre, myndige kyrkovärden. Hon fick stjäla sig till att vara vänlig mot detta arma barn!

Sölve höll sitt ord att hjälpa Frans med arbetet. Men efter att ha hållit på en timme därmed, var han så svettig och trött, att han öfvergaf tanken på ridduren.

* * *

Vid middagsbordet kastade Sölve fram i en ton, som han försökte göra så lätt som möjligt, att han sett pojken vid hackelsekistan och att denne blifvit sned af arbetet.

»Ja, jag har sett det också», svarade kyrkovärden intresselöst, »men han skall något göra för maten. Det socknen betalar för en sådan där slyngel, räcker inte ens till kläder.»

»Sådant där växer bort», sade Ströman, i det han gjorde en varnande min åt sonen. Men denne märkte ej detta, utan svarade:

»Nej, sade min lärare i naturvetenskap. Det tvärt

om förstoras och ger anledning till en hel del sjukdomar, såsom hjärtfel o. d.»

»Å, tyckte socknen, att jag vanvårdade honom, så toge de honom väl ifrån mig», sade kyrkovärden med en lätt darrning i stämman.

»Men om kyrkovärden hade en häst eller ox, som sålunda genom ensidigt arbete blefve missbildad, skulle kyrkovärden då låta honom fortsätta därmed?»

»Nej, min unge herre», återtog kyrkovärden skarpt, »en ox eller häst kan jag sälja, men...»

Han afbröt sig själf. Han insåg, att han hade blottat sig i stället för att afsnäsa den frispråkige ynglingen.

Sölve fick af fadern en blick, som brakte honom till tystnad.

»Men«, tänkte Sölve, »kan man neka mig att tala, så kan man dock icke neka mig att handla.»

Och nu beslöt han att göra allvar af ridturen för att i ensamhet få afgöra med sig själf, hvad han kunde göra för Frans.

* * *

Sölve frågade i förtroende kära mor, om han ej kunde göra något för Frans. Han hade fullt upp med fickpängar och ville så gärna afstå en del däraf för detta stackars barn.

»Nej», svarade kära mor. »Köpte jag kläder åt honom, så skulle far fråga, hvar jag tagit pengar därtill... Mat får han fullt upp af mig... Ack, han är slagen till en stackare och ingen kan hjälpa honom.»

»Jo, men jag vet ett sätt!»

Kära mor skakade på hufvudet med ett misstroget leende.

»Jo, ni tänker ut något bra ställe för Frans — hälst hos en handtvärkare. Ni säger åt denne att inropa Frans nästa gång denne går på auktion, och så får han en viss summa af mig med vilkor att han behandlar gossen väl och lär honom något, hvarpå han kan försörja sig.»

»Gud välsigne er!» utbrast kära mor, i det hennes blick lyste upp. »Jag skall också lägga till, hvad jag kan komma åt.»

»Å, det behöfves inte. Jag får liberalt med pengar af pappa.»

»Nä, då slå vi ihop våra summor och göra af öfverskottet en liten fond för gossens framtid.»

Öfverenskommelsen beseglades med ett gladt handslag.

Sölve kände, att något nytt kommit in i hans lif. Han visste icke, hvad det var, men det lyfte honom. Han visste icke, att deltagandet är den mest förädlande känsla. Ty då vi börja söka förstå våra medmänniskor, öppna sig nya rum i våra hjärtan. Och händer detta ungdomen, blir värkan dubbelt kraftigare. Ungdomen är mer själfvisk än de äldre, som böjts af erfarenheten och lutrats af lidandet. Men kunna de unge väckas, så ge de sig mer helt. Och de utträttar då mera än de äldre, som blifvit tvifvelsamme och trögare, hvartill kommer att deltagandet lägger sig som ett lifgivande solsken öfver hela deras lif.

* * *

Året därpå, då Strömans kom ut för att hälsa på kyrkovärdens, var Sölve med till kyrkan.

Han ville se sin lille skydslings graf.

Frans hade aldrig kommit ifrån kyrkovärdens. På

hösten hade han förkyllt sig, fått lunginflammation och dött efter några dagars sjukdom. Han hade varit så fålig och stilla. I dödsminutén hade han talat om, att två änglar, den ene med kära mors, den andre med Sölves drag, kommit och fört honom bort. Och på den lilles tärda ansikte hade i döden fäst sig ett leende, kanske det första sedan han blifvit så stor, att han insett sig höra till samhällets styfbarn...

»Hvad har du lefvat för, arma barn?» frågade Sölve, där han stod vid Frans graf.

Han måtte ha fått åtminstone ett svar på sin fråga. Ty innan han gick därifrån, svor han den unga hänförelsens heliga ed att ägna sitt lif till kamp för alla, som lida.

En vettvilling.

Han stannade med bägge händerna hårdt satta i byxfickorna och såg upp mot »Petterssonska palatset», stadens stolthet.

»Sodomsäple», hväste han.

De två poliskonstaplar, som i detsamma gingo förbi, vädrade instinktlikt, att någon förolämpning utslungades mot deras stad. De närmade sig därför.

»Jaså, är det ni! Hvad är ni ute och bråkar om nu igen?»

»Å, jag bara spottade på den här krokanen. Tvi!»

En af konstaplarne högg honom i kragen.

»Låt bli mig, uslingar!»

»Håll käften, bondtjuf!»

Så togo de honom, en under vardera armen.

»Duktiga armar, riktiga arbetsarmar, stulna från jorden», mumlade den anhållne.

Snart voro de framme vid polisvaktkontoret, där han slängdes ner på en stol.

Poliskommissarien satt där, fastän det var sena kvällen. Han var en mycket nitisk man i polis-, d. v. s. upp- och nedvänd betydelse. En nitisk polisman söker

nämligen aldrig att förekomma ett brott. Han går blott och falkar på, om någon skall förbryta sig, och då så sker, slår han ner på honom som en hög.

»Hvad är det där för en?» frågade kommissarien.

»Det är en vettvilling, en f. d. bonde från Tyrsta. Han har supit upp sin gård, och nu...»

Den anhallne reste sig upp. Det var en högst egendomlig figur — en den märkvärdigaste sammansättning af bonde och stadsbo: näfverbottnade skaftstöflar och »knock about.» En slö blick lyste under de buskiga, grå ögonbrynen, och hela gestalten bar prägel af den ohjälpligt »urspårades» resignation.

»Ja, klok är jag inte — allra minst efter er måttstock, och det är inte att undra på. Men lögn är det, att jag supit upp min gård. Den stal staden ifrån mig.»

»Staden?» frågade poliskommissarien, och ett öfverlägset löje lekte kring hans tunna läppar. Den här kunde man visst få roligt åt!

»Ja, just staden», återtog gubben. »Och inte nog med gården. Den tog alt, alt!»

»Hur gick det till?»

»Jo, jag lefde så godt på min gård, och Sven, pojken min, lofvade att göra ett mönster af den, ty pojken hade så godt hufvud. Men en dag kom folkskoleinspektören från staden, och han sade, att jag måste låta pojken studera. 'Saknar medel', sade jag, 'Tag hypotek', svarade han. Och jag tog hypotek och in-teckningar, tills jag fick gå från altsammans. Och nu, är pojken min borgmästare och betraktas i riksdagen — för han är riksdagsman också — som en af stödjepelarne för städernas rättigheter gent emot landsbygdens... Se, när de togo honom från jordens modersbarm, så refvo de också hjärtat ur honom.»

»En festlig passagerare, den där», skrattade den ene konstapeln, knuffande kamraten i sidan.

De begrepo lika litet som poliskommissarien att denna bonde representerade en klass, hvars hat till städerna ingenting annat är än hatet till den hjärtlösa öfvermakten. Ty denna sitter i staden som en hungrig vampyr, sträckande sina sugrör ut till bönderna, som de så småningom tappa blodet af.

»Och Anna, dottern min, stal staden också. När hon fick lof att ge sig ut och tjäna, for hon till staden, som lofvade henne garneringar på klädningen och vinterhatt. Hon var något för staden, hon! Ty, se hon är så vacker, så vacker. Staden ville ha henne till sköka, förstås. Men hon är mitt barn, och när hon bitit i äplet, så spottar hon ut tuggan. Hon kommer tillbaka till jorden. Man kan ympa in vidriga sjukdomar på somliga människor, men inte på henne. Hon skulle dö af det.»

»Vidriga sjukdomar?» upprepade poliskommissarien.

»Ja, ja! Se på Sverges karta där borta. Det är en lefvande kropp med älfvar till blodådror och malm-bärg till benbyggnad. Men det är en hop svarta fläckar på kroppen. Det är städerna ... det är kallbrand, som måste bort, om ej hela kroppen skall bli blodförgiftad.»

Konstaplarna bara gapade. Att en människa kunde vara så galen!

»Nå, men hvad har staden då gjort för ondt?» frågade poliskommissarien, som fann fjollen underhållande.

»Alt. Där växer ingenting. Den skulle svälta ihjäl, om den inte lurade oss bönder, lurade oss att släpa dit säd och kött och mjölk och ta brännvin, tobak och kaffe i stället. Vi kunna inte lefva på dylikt. Och så, sedan staden narrat af oss maten, lär den oss att göra skul-

der. Då har den oss riktigt i sitt våld! Och så lurar eller tvingar den oss att kasta våra barn i sitt breda moloksgap. Staden har användning för dem alla. Af de bästa pojkarne gör man folkförtryckare eller slafvar, af de sämsta hammusar. Af flickorna gör den ytliga dockor, slafvinnor eller skökor...»

Dörren slogs upp. Man kom dragande med en till medvetlöshet berusad kvinna.

Gubben vände sig om.

»Anna!...»

Det var hans egen dotter, som han trott på mer än på sig själf!

Han tumlade baklänges.

Man skyndade till. Några rosslingar, och han var död. Det var hjärtslag, förstod man.

Konstaplarne stodo som förstenade, tils de väcktes af poliskommissariens stämma.

»Men så bär då ut aset i arresten! Hon spy ju ner det nyskurade golfvet!»

”De förbannade bönderna.”

Medan han framför den matta spegeln rätade ut det tofviga håret, kom det för honom, att han egentligen inte borde ha tagit på sig helgdagsdräkten. För det första märktes det då riktigt, huru kantig och böjd han blifvit i arbetet, och för det andra skvallrade dräktens barslitna tillstånd om hans fattigdom.

»Hvart tänker du ta vägen?» frågade med arg gnällig röst hans hustru, som med mycket buller inträdde genom köksdören.

»Jag tänker gå och höra på den där talaren i Bärga», svarade han saktmodigt utan att vända sig om.

«Hvad i all världen skall du göra där?»

»Om jag sade det, så förstode du det inte.»

»Förstode inte! Hvad begriper du bättre än jag?»

»Du förstår bara att — att lägga sten på min förut tillräckligt tunga börda.»

»Åjo, jag vet alt, att det är en så'n där sosalist, som tycker han är för god att göra något annat än vara ovettig...»

«Kära hjärtandes, då är han ju lik dig.»

Något af ett trött leende sväfvade öfver Johan Karlssons läppar.

»Du är så god och stannar hemma! Har du inte något annat för dig, så kan du hållre gå och lägga dig än ränna på sosalismöten med alla möjliga ynkryggar.»

»Hvarför skall du alltid lägga dig i mitt, och hvarför tar du jämt den där befallande tonen? Sköt du ditt — hör du, hur korna råma efter nattfoder...»

»Jag kan aldrig fördra, att du är en sån' fattig usling, som du är.«

»Nej, du borde ha haft en millionär och inte en skuldsatt bonde.»

»Är det kanske din mening att påstå, att jag är orsaken därtill?»

»Har jag då det ringaste låtit påskina detta, fast...»

»Är det mitt fel, att du köpte den här gårdhålan?» Han blott vände sig om och såg på henne.

»Är det mitt fel...»

»Kan du då i kväll inte leta upp något skäl för att vara elak», svarade han i samma lugna ton som förut, »eftersom du kommer så där? Men om du vill ha det sagdt: låg du inte öfver mig hvarenda dag, för att du tyckte, att det var för simpelt att vara husbondmor på en brukningsgård, tils jag tog gården... fars gamla gård...»

Han afbröt sig själf med en kväfd suck.

»Ja, inte hade du behöft göra't för det.»

»Det vill säga, att jag kan gå i kväll, fast det smakar dig illå?»

»Gå! Krake! Tvi pärkel, tocket fattighjon till karl!»

Hon formligen fräste.

Han gick utan att säga ett ord.

* * *

Talet om mötet på Bärge hade ett tag lyst som ett litet hopp för Johan Karlsson. Ingen, hvart han vände sig, visste någon råd. Kanske socialisterne visste det!

Det var mycket folk samladt där i hagen. Talaren var en stadsherre, och det ingaf ej Johan Karlsson något förtroende — tvärtom.

Han satte sig på en sten ett stycke ifrån. Endast ett och annat ord nådde fram till honom.

Plötsligt spratt han upp.

Det kom tre ord, som han tydligt hörde:

»De förbannade bönderna!»

Som stungen af en orm sprang han upp och begaf sig därifrån, så fort hans arbetströtta lemmar tillåto.

Socialisterne hade således icke håller någon hjälp att bjuda!

»De förbannade bönderna!»

Så sade grosshandlaren i staden, som hade inteckningen i gården — sade det, fastän han hade sex procent på pängarne, utom det att han — genom ett kontrakt, hvars innebörd Johan Karlsson inte begrep, då han skref under det — tillskansat sig rätten att köpa all gårdens hafre för, snart sagdt, hvad han behagade ge; så sade herrarne på hypoteksbanken, när han var inne och betalte straffränta på hypotekslånet; så sade krogpigan, när han kom in på någon af stadens syltor för att köpa den uslaste och falskaste glädje, som kunde fås; så sade kronofogden när han uppbar skatten; så sade löjtnanten till honom, då han var beväring; så sade hans egen hustru, som var snickardotter... Gode Gud — det fans då ingen, som hade hjärta för bönderna!

Han hade kommit in på ägorna till Lillbäcken. Han satte sig på stenen vid spången.

Ägorna sluttade uppför ända till husen, som man inte kunnat se härifrån under fars tid. Ty då låg den stora enbuskbacken i vägen. Om far hade lefvat och kunnat se, att den var borta! Han skulle ha förstätt, hvad arbete det kostat att få bort den! Ja, det hade varit fem års arbete, för Johan Karlsson. Och hvad hade han för det? Jämt intet! Grosshandlaren satte honom i alla fall i konkurs i höst, om han inte kunde betala räntan på lånet, Och det såg mörkt ut. Masken hade förstört hvetet; hönskålen tog öfverhand i timotejen; till trädet hade han ingen gödsel — altsammans hade gått åt till potatisen; intet annat foder hade han kvar än råghalm, och intet bete, ty de hungriga kreaturen hade ju skrapat bort hvarenda grön fläck i hagen!

Han reste sig upp ock gick hemåt.

Inte voro sådana här nätter något vackra, fast stadsborna sade så, när de kommo ut till landet och tillgjordt talade om »nordens ljusa sommarnatt». Det föll ju inte ens så mycket som lite dagg på den torra jorden! Inte voro dessa sädesfält något vackra, fast studenten till ock med skrifvit värs om dem. De voro ju ofullgångna, sjukliga af brist på gödsel och regn! Det begrep inte den där studentvalpen, och ändå åbåkade han sig i länstidningen öfver böndernas brist på sinne för naturens skönhet, så lifligt, att de snörda lek-dockorna i staden naturligtvis kände ytterligare afsky för »de förbannade bönderna!»

Hu! Där kommo de där fula orden igen.

De hade aldrig förefallit honom så förfärligt hårda,

som när de i kväll uttalades af socialisten. Hvarför? Hade då socialisten varit hans sista hopp?

Ånej, han hade nog aldrig trott, att någon kunde hjälpa honom.., Skuld öfver öronen, skuld som ökades hvarje år, ty gården gaf ej tillräckligt till räntor, utskylder och det knappaste bröd... Den hät helgdagsdräkten var sju år gammal!

Af socknens 50 bönder hade åtminstone 30 det lika dåligt som han. 15 hade det drägligt och 5 voro rika och herrar! De voro inte bönder! På kommunalstämman röstade de med prosten och länsman och landtmätaren, och med dem kalasade de!

Johan Karlsson hade nått hemmet. På bordet — såg han genom fönstret — stod hans kvällsvard: några kalla potatisar, en sillbit och lite hårdt bröd.

Det var ju godt nog tre gånger om dagen året rundt åt »de förbannade bönderna.»

Där i sängen låg hustrun och hans barn. Hans... Å, inte fick han någon glädje af flickan. Modern-snickaredottern skulle nog skicka henne till staden. Hon skulle bli mamsell och lära sig att föraktfullt tala om »de förbannade bönderna.»

Hvart han gick kommo dessa förfärliga ord igen. De stodo skrifna med eldskrift framför honom, hvart han vände sin blick, och de ljödo som en dödsringning i hans öron.

Döds...

Kom också det igen nu!

Det kom igen men icke, såsom förut, med något förfärande hos sig. Han var dödstrött. Han hade släpat, tils han svettats blod, och ändå hade det inte hulpt... Att få somna in...

Han gick ner i stallet.

»Grålla» lät höra ett gladt, gnäggande, då han öppnade stalldörren.

Gamla Grålla! Fars gamla Grålla! Det var den enda varelse, som var vänlig mot honom.

»Stackare! Du får stå och äta bara råghalm, och ändå är du kärleksfull mot mig.»

Han klappade henne på halsen.

»Stackars Grållan min! Du borde ha fått permission för länge sedan! Och du skall kanske sluta hos någon hästhandlare, som misshandlar dig och kör dig till döds, som mina stadsherrar gjort med mig.»

En tanke flög genom hans hufvud.

»Grållan min, vill du följa mig?»

Han lutade sitt hufvud mot hennes hals, under det hon med sin mule sökte hans ansikte.

»Grållan! Och dig kalla de ett osjäligt kreatur! Nu fara vi!»

Han gick ut på risbacken efter yxan, som han stack innanför rocken. Så löste han Grålla och red ned till Bäckakärret.

Knapt hade han nått dit och hoppat af, förr än han med yxhammaren gaf Grålla ett välriktadt slag i hufvudet.

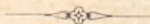
Hon föll utan ett ljud.

»Adjö, gamla Grålla, min enda vän! Du slapp komma till hästhandlaren! Och jag skall slippa komma på det granna fängelset*) vid kyrkan. Vi följas åt såsom vi gjorde, när du var fölunge och jag pojke.»

Han sköt ut henne i kärret och hoppade själf efter.

Några bubblor syntes på vattenytan. Och så drog sommarnatten sin mörka slöja öfver sorgspelet.

*) Fattiggården.

”Farbror.”

»**H**vad, är inte ’farbror’ här i dag?» frågade faktorn, då han på morgonen kom ut i tryckeriet och såg bortåt frakturregalen, gamle Bergströms plats.

»Nej.«

Och så var det icke vidare tal om den saken. »Farbror» hade ej hostat värre i går än de andra dagarne, och äfven om så varit, hade man ej vidare fäst sig därvid.

Arbetarne å tryckeriet utgjordes hufvudsakligen af ungt folk, och ungdomen är i allmänhet själfvisk eller tanklös. Att lida af att se andra lida, och att känna medansvarighet, hör en mognare ålder till.

Faktorn, »hetsen», han som alltid uppträdde despotiskt mot arbetarne och krypande inför boktryckaren, skulle ej ha haft något emot, att »farbror» varit ur vägen. Men boktryckaren hade naturligtvis ingen lust att pensionera den gamle, som han fått som ett annat inventarium, när han inköpte tryckeriet. Därför fick han stå där vid sin frakturregal, som faktorn — en den nya tidens man och följaktligen vän af antikvan — så gärna ville göra »tyg» af.

»Farbror» var värkligen sjuk. Han hade förts till lasarettet.

Och där låg han och tänkte öfver sitt enformiga, glädjelösa, släpiga lif. Det var en så vanlig historia!

Ett torparefolk hade tagit honom från barnhuset. Späd och klen var han, och den kost han fick var icke ägnad att upphjälpa hans skrala fysik. Han »dugde inte till arbete», som torparen sade, och hvilket betydde, att han ej var lämplig till grofarbete. Man såg sig om för att sätta honom i någon lära, men det fans icke annat än skomakare och skraddare i socknen, och dessa yrken grät och bad gossen att slippa komma i. Boktryckarens fru hade i årtal köpt ägg och smör af torparhustrun, och så kom gossen i läran å tryckeriet.

Att sopa tryckeriet, att springa efter »tre tum» åt konstförvanterna, att rifva färg och »dra upp» till handprässen var i flere år hans hufvudsakliga arbete. Emellanåt stod han vid kasten. Och så var han en dag utlärd.

Men han var icke vidare snabb i vändningarne, så han blef aldrig någon »rusare», och icke var han något geni håller, så han var egentligen endast användbar för »slätsättning.» Hans förtjänst blef därför liten.

Gick han så och gifte sig med den gamla änkan, som han bodde hos. Hon hade en liten gårdkåk skuldfri, och nu skulle han inte behöfva slita så förskräckligt. Men det vardt ytter värre. Hon tog hans veckpängar, drog in på kosten och fordrade, att han, när han kom hem från tryckeriet, skulle bära vatten och ved och sopa gård och gata. Då slog han sig på att supa. Efter åtskilliga år af osämja upplöstes äktenskapet genom hennes död. Han fick gå som »hunden från

aset», från gård och altsammans. Hon hade kucklat till så, att han inte fick något med.

Han blef ordentligare, men nu var också hans hälsa bruten. Släp och slit och slarf hade hulpit det fina giftiga blydammet i den lilla, låga tryckerilokalen att mana fram den sjukdom, som så ofta följer med detta yrke: lungnoten.

I årtal hade han stått och hostat vid sin frakturregal.

Nu var han bruten — för alltid?

Nej, sade doktorn. Med lämplig behandling skulle han komma på benen igen. Visst voro lungorna angripna, men icke så svårt, att han ej kunde lefva många år till. Det var värst med närverna. Bergström skulle, när han komme upp, laga så, att han finge något lätt arbete i det fria, trädgårdsarbete eller så. Att komma tillbaka i blydammet vore döden.

* * *

Genom lasarettets åt väster liggande fönster föll aftonsolen in. Hon letade sig rundt kring väggarne, hon smög ända till »farbrors» hufvudkudde och lyste upp det bleka, fårade ansiktet. Han riktigt tyckte, att han var i kyrkan, han mindes barndomsdagarne, då han trodde, att lifvet var solljus, och då också han haft förhoppningar.

Stilla knäpte han händerna och slöt ögonen. Kan-ske skulle en liten stråle solljus lysa upp hans ålders sista dagar. Han begärde ju så litet — en trädgård att gå och pyssla i. Visserligen hade han ej så stora krafter, men han ville i stället vara flitig.

Solen sjönk, och skymningen kom. Små féer läg-

rade sig kring arbetsveteranens hufvudgård och lockade vänliga drömmar i hans sinne.

Plötsligt spratt han upp. Ett skott smälde. Han skälfdde i hvarje led. Skotten upprepades, knallarne blefvo allt hårdare och samtidigt den gamles smärtor. Ett svårt anfall af hosta följdes af konvulsioner. När sköterskan kom, färgade en blodström den hvita, karbolsyredränkta filten röd.

* * *

Lasarettet var stadens vackraste hus. Och ändå hade landsborna en sådan förskräckelse därför. De gingo hellre till kloka gubbar och gummor och riskerade kallbrand och hvad som helst, än de läto sig forslas till lasarettet.

Det ligger otroligt mycken vanvård eller liknöjdhet till grund för denna tradition!

Men stadsborna voro ej så rädda därför. De visste, att det blifvit bättre under de senare åren. Och sådana stackare som »farbror» hade ju för rätten ingenting att välja på, om de ej ville ligga och dö på gatan.

När man bygt lasarettet, hade man kanske tänkt på ordets betydelse, på Lasarus. Ty man hade lagt huset lite afsides från stadsbullret, i en vacker löfhage på stadens mark.

Och arbetaren, som släpat i sex dagar i en osund värkstad, tog om söndagen med sig hustru och barn hit ut till hagen. Och barnen rullade tunnband och lekte, och man åt matsäck och hade så hjärtans roligt åt att en dag få njuta af frisk luft, solljus och natur.

Så kom en dag en s. k. praktisk karl, som ville förtjäna pängar och icke var så noga om sättet. Han bjöd staden en vacker summa i arrende för hagen, om

han finge krogrättigheter. Och stadsfullmäktige, som ville ha pengar i stadskassan, och som tyckte att deras stad, såsom alla andra, borde ha ett utvårdshus, upp-togo förslaget med förtjusning.

Snart reste sig där en elegant krog med vackra uppapperskor, fin musik, varieté o. s. v.

Idyllen var slut. Men man var i stället »med sin tid.» Hit förde man turisten, och han beundrade. Här var det »high life.» Här offrade de rike af sitt öfverflöd. Hit kom handtvärkaren och nedlade mer än han hade råd till, »för att visa sig.» Här narrades tanklös ungdom att slösa bort summor, som sedan kräfde led-samma efterräkningar. Här smögo »flickor» kring i af-sidesgångarna. Fint var det — staden kunde vara stolt öfver att ha ett så utmärkt utvårdshus — man stod i en tacksamhetsskuld, som aldrig kunde gäldas, till den man, som gjort de stora uppoffringarna för att igång-sätta detta företag och som aldrig skydde kostnader för att följa med sin tid. — »High life!» Senast hade käl-larmästaren arrangerat fyrvärkerier — detta, såväl som allting annat, naturligtvis icke för att dra folk till kro-gen och förtjäna mer, utan för att »vara med sin tid» — och det blef ett smatter och brak utan all ända där om kvällarne.

Och ungdomen gladdes åt bländväcket och de äldre uppskattade källarmästarens blick för tiden, så att det blef en förr ej anad »schwung» i affären.

För de olycklige, som lågo å lasarettet, blef detta högeligen störande. Men lasarettsläkaren, som var stads-fullmäktig — man hade ansett sig böra ha honom med för vissa frågors skull, och man visste alltid att pruta af 75 procent på hans förslag: läkarne äro ju så orim-

liga i sina förslag om renhållning o. s. v. — hyste förhoppningar om att få det onda afhulpet.

Han föreslog att den förgyllda krogen skulle stängas lika tidigt som »syltorna.»

Naturligtvis afslogs ett så orimligt förslag. Den bildade klassen tålde ingen inskränkning i den »personliga friheten»!

Nå, då föreslog han att fyrvärkerierna skulle afskaffas. Han anförde, hur de störde alla i trakten boende, särskildt de å sjukhuset varande, huru förbifaran- des hästar blefvo skrämde — allmänna vägen drog förbi krogen — och huru raketstickorna voro vådliga för såväl krogbesökarna själfve som andre.

Stadsfullmäktige gingo in på att ge magistraten en påstötning om missförhållandet. Men de lärde herrarne förklarade, att ordningsstadgan för rikets städer icke förbjöde dylikt, och då kunde de naturligtvis intet i saken åtgöra.

Stadsfullmäktige brydde sig ej vidare om missförhållandet. Inte var det skäl att bråka! Folk hade ju roligt åt fyrvärkerierna. I trakten af krogen bodde bara fattige, och de ha starka närver. Med lasarettspatienterna var det nog icke häller så farligt som doktorn gnälde!

* * *

»Farbror» var död. Blodstörtningen hade uttömt hans sista krafter.

På fattigvårdens föranstaltande stoppades hans lik ner i kyrkogården.

Men i nästa nummer af vänstertidningen i staden lästes en artikel, däri dödsfallet i förtäckta ordalag be- tecknades helt enkelt som — mord. Att finna njutning

af »nöjen», som beredde andra lidanden, kallades rent ut råhet. Och orden föllo skarpa öfver den »bildning», som glömmar människokärlekens och rättvisans bud.

Den lilla hopen af vakna arbetare och goodtemplare fann det sagda vara ett ord i sinom tid.

Men alla de andra, de »bildade», tyckte att det var skandal.

Ja, det tyckte också sättarpojken, som fått ärfva gamle Bergströms »afläggning.»

Ty se, han var son till konsulns amma och ansåg sig följaktligen lite släkt med storfolket.

En fabriksflicka.

I.

Jag hade följt hennes utveckling ända sedan den tid, hon gick i folkskolan.

Det var en händelse, att jag kom att fästa mig vid henne.

Mina vägar buro en dag förbi folkskolan. Det var fristund. Den stora sandade planen framför skolhuset vimlade af barn och genljöd af stoj och skratt. Jag stannade och såg på

Midt emot mig stodo ett par flickor, en större och en mindre. Den stora sade:

»Har du hört, att det skall bli examen om torsdag åtta dagar?»

»Nej.»

»Jo, det skall det bli. Och det var väl det. Då slipper man ändtligen det här bråket.»

»Tror du då, att det blir bättre på fabriken?» svarade den mindre flickan.

Jag såg på henne. Hon hade ett blekt, fint, allvarligt ansikte med ett par stora, vackra, ljusblå ögon.

Jag tänkte just tilltala henne, då de båda sprungo sin väg.

Hvad jag, när jag fortsatte gatan framåt, tänkte om storindustrien var inte precis vackra saker. Hur förfärligt måste icke trycket vara, då det tränger sig ända ner till barnen — till den sorglösa glädjens, de ljusa förhoppningarnes och sagornas lefnadsålder!

Mitt intresse för flickan var väckt. Snart hade jag gjort mig bekant med henne och till och med besökt hennes hem. Hon hade, såsom så ofta fallet är bland fattigmans barn, ett pråligt klingande namn — hon hette Eulalia. Men innan hon hade lärt sig att uttala det konstiga ordet kallade hon sig själf »Lalla.» Och detta lite mänskligare namn fick hon sedan behålla.

Modern var änka och försörjde sig med tvätt. Hon var böjd, skrumpen och ful — utsläpad af barnsångar, hårdt arbete och bekymmer. Hon hade haft tio barn, hvaraf fem lefde. Lalla var den yngsta. De öfriga voro ute i världen.

»Komma de ihåg er med någon slant ibland?» frågade jag.

»Å, de ha nog inte själfva mer än de behöfva. Och om de också hade det — de unga tänka inte på de gamle.»

»Men ni är ju deras mor.»

»Ja visst. Men jag skall säga herrn, att hos de riktigt fattige fins inte någon sådan där kärlek mellan föräldrar och barn som hos dem, som ha något. Hvarje gång det blef på tok med mig, var jag så ond, att jag velat slå det kräket till karl, jag hade. Och när så ungen kom, vardt det ytter värre. En mun mer att stoppa mat i, på samma gång jag var hindrad från att gå ut och förtjäna något. När andra miste barn, så tyckte

jag, att Vår Herre var bra orättvis, som icke kunde ta bort några från oss också. Så kommo kopporna, och de fyra minsta ströko på en vecka. I tidningen skrefvo de då om 'Hårdt pröfvad familj', men jag var bara glad, ty jag hade fyra mindre, som skreko på bröd. De sluppo att bli sådana stackare som jag och mina likar, och de efterlevande fingo det en smula bättre. . . »

»Lalla här är ju mycket yngre än de andra barnen?» sade jag.

»Hon kom till sedan kopporna gjort ränsningen i kullen. Men hon vardt den sista. För sedan vardt jag lyckligtvis af med karlen min.»

»Han dog?»

»Ja, han vardt utsparkad från en krog och bröt halsen af sig, den fyllpuppan.»

»Ni sörjde inte honom häller?»

»Nej, han hade inte skött sig på det viset. Han söp upp allt, hvad han förtjänade. Och så kom han ändå hem och ville ha mat. Och om jag vågade säga, att jag hade göra nog med att skaffa mat åt mig själf och ungarne, så fick både jag och de stryk. . . «

«Ni tyckes vara fäst vid Lalla, och hon vid er», anmärkte jag.

»Ja, när karlen min dog, så tog fattigvården de fyra äldsta barnen, och jag fick understöd för jag hade Lalla hemma. Så herrn kan ju begripa, att jag var glad öfver att bli af med honom. Sedan ha Lalla och jag haft riktiga goddagar. Nu börjar jag bli skral, men hon ber mig bara att hålla ihop, tils hon kan börja på fabriken, så skall jag få hvila mig sedan.»

»Tycker du, att det skall bli roligt att komma på fabriken, Lalla?» frågade jag. Jag ville veta, om hon i sitt brådmogna ädelmod låtsats så för modern. Och

hon visste ju ej, att jag hört det yttrande af henne, hvilket gifvit anledning till vår bekantskap.

»Om det också inte är roligt, så kan jag ju ingenting annat bli än fabriksflicka», svarade hon.

»Ja, den, som är slagen till slant, blir inte någon daler», ifylde den gamla.

II.

Om det där samtalet påminde jag Lalla, då vi en sommarsöndag, åtskilliga år därefter voro ute och promenerade i »Boulognerskogen», såsom den lilla tviniga tallparken utanför staden kallades.

Hon hade vuxit upp till en nittonårig, välformad, vacker kvinna. Fabriksluften och den långa arbetstiden hade inte ännu förmått röfva hennes ungdomliga färging och friskhet. Visserligen såg hon blek och trött ut ibland, då hon kom från fabriken. Men det var icke värre än att en natts ordentlig hvila och en dags vistelse i friska luften återställde henne. Och i friska luften tillbrakte hon alla sina sommarsöndagar.

»Ja», sade Lalla, »på det där blodsbandet tror jag inte als — däri ger jag min mor rätt. Jag håller af henne, dels af vanlig mänsklig medkänsla, dels af tacksamhet för att hon släpat för mig, dels för att alla mina minnen äro gemensamma med henne och dels för att hon i öfrigt är ägnad att inge mig sympati. För mina syskon, som lemnade hemmet innan jag började i skolan och af hvilka jag inte har några andra hågkomster än att de togo ifrån mig allt jag hade, och gäfvio mig

stryk, då jag skrek därför, känner »jag alldeles ingenting.»

»Och din far?»

Jag sade fortfarande »du» till henne, och hon kallade mig fortfarande farbror — när vi voro på tu man hand. Ingendera af oss kunde lägga bort det, ehuru vi bägge instinktligt kände olämpligheten af denna titulering. Visserligen hade jag sett solsidan på trettioalet, men jag var nog lite för ung att heta »farbror.» Och hon var lite för gammal att heta »du» af en som inte var äldre än jag. I sällskaper kringgingo vi denna titulering genom allehanda omsägningar. Men det var inte så ofta vi visade oss i sällskaper. Det låg lika litet för hennes som för min röst.

»Jag har ju intet som hälst minne af honom. Han är mig en alldeles likgiltig person. Jag hann ju inte bli så stor, att han kunde slå mig. Min mors stränga omdömen om honom äro ju grundade på hat — en fullt berättigad känsla för öfrigt, ehuru den ibland kan vara oresonlig såsom alt, som inte är grundadt på reflexion. Hans dryckenskap grundade sig kanske på ganska naturliga orsaker, fastän mor från sin ståndpunkt inte kan fatta dem.»

»Apropå — din äldste bror super ju, liksom fadern. Där ha vi 'ärftheten'.»

»Jag tror inte på ärftheten i den grad, som den nu predikas. Det är ett slags själf försvar för svaga karaktärer. Talar man om ärfthig dryckenskap — ja, jag skulle tro på den, om det är modern, som super. Ty då blir det arma offret för hennes samvetslöshet eller olycka så att säga matadt med sprit, innan det kommer till världen. Annars tror jag inte, att den har så stor betydelse, som somliga påstå. För öfrigt är läran lite

farlig. Tron därpå kan hindra en och annan svagare att försöka resa sig ur rusdrycksslafveriet. När min äldste bror föddes, då var inte min far någon supare, men det var han, när jag kom till. Och jag har ändock aldrig haft en droppe sprit inom mina läppar. Hvarför? Därför att jag vet, huru barnligt, dåraktigt bruket däraf är, därför att jag har den nödiga andliga motståndskraften och därför att jag har ansvar — mot mig själf, min mor och mina medmänniskor.»

»Du har nog rätt», svarade jag tankfullt och vinglingo en stund tysta bredvid hvarandra.

En af hennes arbetskamrater, också en vacker flicka på aderton, tjugo år, gick i detsamma förbi.

»Skall professorskan inte gå med dit bort?» frågade hon.

»Å, det vet du nog, att jag inte skall», svarade Lalla med ett vemodigt, medlidsamt leende till kamraten, som nog icke väntat annat svar. Ty hon hade icke ens stannat tils Lalla fått tala ut.

På fabriken kallade man Lalla »professorskan» på grund af hennes kunskaper och allvarliga uppträdande. — »Dit bort» var en i en utkant af skogen liggande dansbana, där s. k. kalladt folklif fördes om söndagseftermiddagarne.

»Hur går det med din goodtemplarloge?» frågade jag, som af Lallas allvarliga ansiktsuttryck förstätt, hvad hon tänkte.

»Dåligt naturligtvis — det kan ju inte annat. Men jag förstår ju, hvarför det måste så vara och tar det därför med lugn... Vi växa upp i fattiga och följaktligen dåliga hem. Vi skickas till folkskolan, som ger oss den för vår framtida bana lämpliga underbyggnaden: katekes, s. k. historia o. s. v. Vi komma till fabriken,

som sannerligen inte ger några fröjder. Men vår natur ropar på njutning, på glädje. Vår smak har inte blifvit odlad, så att vi förstå oss på de ting, som skänka verklig andlig vederkvickelse.»

»Därför blir också ungdomen sådan den är», sade jag sakta.

»Naturligtvis», utbrast hon. »Där borta tillbringa flickorna sin eftermiddag med att dansa och de unge männen med att supa. Där plundras de på sina surt förvärfvade slantar af dansbaneägaren och kommunen, som representeras af krögaren — plus att de hindras från att tänka öfver sig själfve, läsa o. s. v. Därför bli de inte goodtemplare. Och fabrikererne vilja ej så ha det. Systemet är snillrikt.»

»Ja, sannerligen snillrikt», upprepade jag.

»Men sådant får inte förlama oss», sade hon käckt. »Tvärtom, när vi förstå alt detta, böra vi vara stolta öfver, att vi hunnit med så mycket som fallet verkligan är. Vår loge har dock bortåt ett femtiotal präktiga medlemmar. De tycka sig inte ha gjort nog med att gå och sitta och halfsofva på ett och annat möte. För dem har nykterhetssaken blifvit en verklig lifsfråga. De känna dess storhet, och sitt eget ansvar. Den har trängt genom hela deras varelse. Och dit hän ha vi nått, emedan vi lagt tyngdpunkten på vår egen personliga uppfostran.»

Kvällen föll på, och det begynte att skymma.

Jag följde henne hem och fortsatte så ensam till mitt. Jag hade riktigt brådt att komma från henne. Ty då jag gick vid hennes sida i aftonens ljumma, poetiska skymning höll jag på att glömma, huru gammal och fattig jag var, att jag icke fick älska den äldste kvinna jag mött i mitt lif.

III.

Klockan 7 om aftnarne öppnade sig den stora fabriakens stora portar, och ut strömmade en oändlig rad af unga flickor. Han tycktes mig som en kolossal vampyr, denna fabrik, som drog till sig sina offer på morgnarne och sög deras hjärteblod dagen lång — undantagandes middagsrasten, då han själf behöfde en rast för att andas ut — för att på aftnarne spy ut dem ur sitt breda gap, utmattade, bleka och eländiga.

Jag plägade om aftnarne gå att möta Lalla och följa henne hem. Det stärkte oss bägge att gå igenom hvad vi erfarit och tänkt under dagens lopp.

Där stod jag då vemodig och betraktade den stora massan af lefvande varelser. Ty jag afskyr storindustrien. Jag tror på de små stugorna, på spinnrocken, på handväfstolen — på det lilla jordbruket, handtvärket och hemslöjden. Först med dem skall världen få lugn och hälsa... Och så kom Lalla, vänligt och stilla. Hennes blida gestalt spred liksom ett skimmer af ljus öfver hela flocken.

Men en kväll kom hon icke.

»Hvad kan det komma till?» frågade jag mig själf. Hon hade varit klen en tid bortåt. Kanske hade hon stannat hemma vid middagen.

Jag stod just färdig att gå, då en af Lallas närmaste kamrater kom nedspringande med tårar i ögonen och förskräckelsen målad i sitt ansikte.

»Hvad är det?» frågade jag.

»Å... Lalla... Det är visst blodstörtning.»

Det svindlade för mina ögon, men jag fattade mig genast.

»Spring upp och säg till, att jag kommer med en läkare och en droska.»

Flickan skyndade tillbaka, och jag kom snart med läkaren och droskan.

Vi gingo två trappor upp. Där satt stackars Lalla blek och nästan medvetlös, lutad mot en maskin. En annan flicka stod bredvid henne.

»Det är blodstörtning», sade läkaren genast. »Vi få lof att ha en bår och hjälp att varligt föra ner henne. Skaffa hit det strax.»

Flickorna sågo rådvilla på hvarandra.

»Ja, gå ner på kontoret, om det inte fins någon här att säga till. Men det skall ske ögonblickligen!»

»Vi törs inte», sade den ena flickan.

Jag var redan på väg utför trapporna.

Inne på kontoret stod förmannen och aflemnade någon rapport till en bokhållare. Jag afbröt och sade i korthet mitt ärende.

»Vi ha ingen bår, och alla äro gångna härifrån», svarade bokhållaren vresigt med en vink åt förmannen att fortsätta.

»Hör ni då inte», utbrast jag, »att det är frågan om en människa, som håller på att dö. Det går ju att ta det där sofflocket. Och karlen där» — jag pekade på förmannen — »kan ju hjälpa till.»

»Hvad är ni för en», röt bokhållaren, blodröd i ansiktet, »som kommer hit och ger oss föreskrifter.» Och han fortsatte till förmannen: »Kör ut den där och tag sofflocket och gå upp med det.»

Jag var rädd för att fördröja saken och gick därför. Men jag kunde inte låta bli att beundra vissa chefs förmåga att dressera folk efter sitt behag. Denne bokhållare, som röt så skarpt och var så intresselös för

den stackars flickan, som låg däruppe, kunde vara bortkörd i morgon, och hundrade skulle stå redo att upptaga hans plats. Han var en proletär, dresserad till blodhund — ingenting annat, fastän han ej visste det själf.

Förnämnen kom med sofflocket. Jag följde obemärkt efter. Och så lade vi Lalla på den provisoriska bären och förde henne ner i droskan.

»Kom bort till hennes hem lite senare i afton», hviskade jag till flickorna.

»Hvaraf kan detta ha kommit sig?» frågade jag läkaren sakta.

»Det är öfveransträngning naturligtvis», svarade han.

»Är det farligt?»

»Ja inte är det att leka med.»

Då vi kommo fram, måste jag gå in på förhand och underrätta modern. Jag lugnade henne så godt jag kunde och framhöll vikten af att inte med förråddandet af någon sinnesrörelse förvärpa Lallas tillstånd.

De båda flickorna hade följt efter droskan och hulpo till att bära in Lalla. Hon bäddades ner, hvarpå läkaren skref ett recept, gaf en del föreskrifter och gick med löfte att komma igen senare på kvällen.

Modern sprang ut i förstugan efter läkaren med ett:

»Dör hon?»

»Å, vi skola väl inte tro det», svarade han.

»Det är mitt fel», snyftade modern. »Hon var dåligare i middags än vanligt, och jag lät henne ändock gå.»

»Hur gick det till, att hon fick blodstörtningen?» hviskade jag till en af flickorna.

»Jo», svarade den ena, »hon kom sent efter midnatten, och det var 'flåbusen' — så kallades förman-

nen — »på henne för. Hon tog i med arbetet, oakadt det synbarligen ansträngde henne mycket. Det gick också illa för henne flere gånger, och slutligen måste hon sätta sig. Vi hade ju vårt för oss, så att vi hade inte tid att aktge på henne. För öfrigt trodde vi inte, att det var så farligt. När arbetet var slut, frågade vi henne, om hon inte kunde gå med. Hon bad oss vänta en stund. Hon var så matt, sade hon. Och hon kunde ju knapt tala. I detsamma kom flåbusen och röt: 'Äro ni inte i väg än?' Lalla försökte att resa sig, men föll tillbaka. Och då kom blodstörtningen. Jag sprang i förskräckelsen efter förmannen, men han brydde sig inte om, hvad jag sade. Då rusade jag ut på gatan, och där träffade jag er.»

»En sådan skurk!» utbrast jag.

Lalla rörde på läpparne, och modern skyndade till. Flickorna togo afsked och gingo till sitt.

Då doktorn gjort sitt andra besök, följde jag honom ut.

»Tror ni, att hon kommer sig?» sporde jag.

»Nej. Det är dålig ras och hälsovidrigt och öfveranstängande arbete. Och får jag henne också på benen, så stupar hon snart igen. Det enda, som skulle kunna rädda henne för framtiden, vore en sundare och mindre ansträngande sysselsättning, och det lär väl inte stå henne till buds.»

Då jag återkom var hon vid fullt medvetande och såg på mig med sina vänliga ögon. Jag tog på mig en glad min och sade:

»Det var duktigt, Lalla lilla. Doktorn ger oss också godt hopp.»

»Det är detsamma», svarade hon hviskande. »Jag

känner, att det är slut. Jag har gått igenom trampkvarnen.»

Med fasa tänkte jag på, hvad doktorn sagt.

Och tre dagar därefter var Lalla icke mera till. Hon hade gått genom storindustriens trampkvarn för att förbrukad kastas bort på fattigkyrkogården. Hvarför skulle just hon, som var så mycket vackrare, ädlare och värksammare — som kunnat göra så mycket för att väcka sina okunniga likar — hvarför skulle just hon offras så tidigt?

Stumma frågor, kastade ut i det oändliga, som därpå icke lemna något svar!

Men jag — jag ville inte ha all världens lyx och dårskap och osunda tillfredsställelse i stället för minnet af henne. Jag lefver öfver hufvud taget inte i denna världen, utan i minnet af henne och hoppet om att en gång få återse henne. Och om hennes andes barn, goodtemplarlogen, blomstrar och i sin lilla krets för ett uppfostringsarbete af betydelse just genom energiskt arbete genom mig, så är det emedan jag tycker det vara ett arf från henne att förvalta. Jag är ju en af de ringe, som ej kan göra något storslag för mänskligheten, men jag vill göra hvad jag kan, sedan jag genom att lära känna henne fått blick därför och maning därtill.

Det är många år sedan hon dog, och den lilla tårpil, jag planterade på hennes graf, har växt upp till ett stort träd. Men jag mins henne ännu så klart, som om det varit i går, jag såg henne. Och ju närmare jag själf lutar mot grafven, dess närmare tycker jag mig komma henne.

Lilla Lalla! Du vardt ändå till slut min brud, fastän inte så, som jag tänkte det en gång i mina djärfvaste drömmar.

* * *

Den gamle hade slutat sin berättelse. En tår hade då och då fallit ner på det gråsprängda skägget, och i hans ögon brann en, jag ville nästan säga helig eld.

Jag tryckte röd hans hand till afsked.

Om detta kommer under hans ögon, hoppas jag att han icke skall ta till misstycke att jag nedskrifvit hans berättelse — berättelsen om den väna sommardrömmen i hans ensamma, glädjefattiga lif.

En bröllopsdag.

ästen riktigt flög framåt. Och dock tyckte Rickard, att det gick för sakta. Han for för att möta sitt käraste.

Ja, innan dagens slut skulle hon vara hans — hans!

Hur skulle hon se ut männe? Han hade ju icke sett henne på fem år. Och det var samma år hon konfirmerats, så att hon var knappast mer än ett barn. Men hvilket godt och förtjusande barn! Att just hon skulle bli hans hustru!...

Den senaste tiden hade varit en riktig evighet, hade han tyckt, oaktadt han haft så mycket arbete med att reda sitt lilla bo, så mycket besvär, så mycken omtanke. Ty henne skulle intet fattas. Alt skulle stå i ordning på sin bestämda plats, så att hon blott hade att stiga in och taga altsammans i besittning. Hon skulle inte behöfva tänka på, huru hvarje liten småsak kräft omtanke, huru det svidit i honom, när han köpt en och annan lyxartikel, som han trodde skulle göra henne glad. Hon skulle blott få se altsammans stå som ett harmoniskt helt, ett uttryck för hans längtan efter ett hem, ett uttryck för hans kärlek till henne.

Lifvet var ändock härligt! Visst hade han arbetat duktigt och visst hade han försakat ett och annat, som lockat honom. Men det hade gått jämförelsevis lätt, ty han hade alltid haft ett mål för sin sträfvan: ett eget hem. Och detta mål hade han nu nått. Ja, lifvet var härligt!

Hans vän och chef, bruksförvaltaren, hade, sedan han uttömt sig på andra skäl mot äktenskapet, mer än en gång sagt honom, att det vore lättsinnigt af en bruksbokhållare att gifta sig. »Nog sitter du säker på din stol, så länge jag är här. Men jag kan få sparken ett, tu, tre. Och då... Ja, och så fåna åstad som du och fria och förlofva sig pr post med en flicka, som du inte sett på flere år. Det kan nog vara lotteri ändå!»

Rikard var emellertid så full af mod och tillförsikt, att han inte lyssnade på några farhågor, allra minst då de kommo från en så inbiten ungtkarl-pessimist som bruksförvaltaren, hvilken själf — så berättades det — i sin ungdom blifvit bedragen af en flicka, en sak, som man dock inte vågade knysta om i hans närvaro. Ty då vardt han ursinnig och började väsnas och svära på, att det var oförskämdt att tro honom om att nånsin ha tänkt på »så'na dumheter!»

Och nu kom Magda med tåget, och Rikard var så glad, att han hvarken hörde eller såg. Det enda han fick ögonen på, var en fin, vacker resväska, som hon hade öfver axeln. Och han tänkte helt skämtsamt säga henne, att det var ett namnlöst slöseri af henne att skaffa sig en sådan, som hon aldrig behöfde — så mycket mer som han hade två förut, hvilket hon visste. Men det glömde han af.

Man körde upp till förvaltarens, där hon skulle

vara tils vigseln hade skett och hon finge tåga in i det nya hemmet.

Hon behöfde göra lite toalett, och sedan skulle de äta middag.

* * *

Bruksförvaltaren såg ut som ett åskmoln, och det låg något tryckt, obehagligt öfver middagen. Rikard sökte skrufva upp sig, men det gick inte. Så tog husmamsellen sig för att gömma förvaltarens snusdosa. Det dröjde inte länge, förr än han började leta efter den, hvarvid husmamsellen och Magda, hvilken sett gömningen, började högljudt skratta. Förvaltarens ansikte mörknade än mer. Han såg skarpt på husmamsellen och förklarade, att han ej tyckte om dåligt skämt.

Magda bet sig i läppen, och det vardt tyst en stund.

»Vi få lof att ruffa upp oss», sade förvaltaren plötsligt och tog fram vin.

När han skulle slå i Magdas glas, kastade hon en halft frågande blick på Rikard och förklarade, att hon intet ville ha.

»Jaså», sade förvaltaren. »Lilla frun, ska' bli, är lika radikal nykterist som ytterlighetsmannen Rikard.»

»Ånej», svarade hon och berättade, att i prästgården, hvarifrån hon kom — och där Rikard hade haft henne inackorderad — dracks vin till hvarje middag, något som hon inte fann vara orätt als.

Det flammade till i Rikards öga. Hon visste mycket väl, att nykterheten var en af hans förnämsta grundsatser. Han hade förut bedt henne gå in i goodtemplarorden, som han själf tillhörde, men hon hade svarat, att i logen där på platsen fans blott drängar och pigor. De voro nu också folk i Rikards ögon, als inte för då-

liga att umgås med. Han hade emellertid då trott, att det på något sätt skulle kunna skada hennes rykte, att hon, en ensam flicka, gick in i orden, och därför hade han inte uttryckt någon vidare önskan därom. Nu hörde han emellertid, att hon ringaktande yttrade sig om en af hans lifsfrågor, och det gjorde honom ondt.

»Ni menar väl inte, hvad ni säger», sade förvaltaren, som ville bättra upp saken, då han såg vecken i Rikards panna.

»Ånej, jag skämtar naturligtvis», svarade Magda.

Men därmed var saken ingalunda upphjälpt. Tvärtom. Att en människa hade en oriktig åsikt, det kunde Rikard fördraga, men inte att man skämtade med något ädelt, som för andra var dyrt och heligt.

Man skyndade att komma från bords, Magda gick in i ett enskildt rum för att börja kläda sig, och Rikard och förvaltaren blefvo sittande i rökrummet.

»Gratulerar», sade förvaltaren ironiskt. »Känner du dig inte bra lycklig?»

»Å, inte ärnar jag bli olycklig för en så liten molntapp. Hon skall snart ha ångrat det där. Hon är mig så hängifven. Hon offerar gärna allt för mig. Om hon också inte förstår, att det eller det är rätt, så gör hon det ändock, blott jag sagt det. Ty hon tror så fast, att allt jag vill är rätt. Och det är allt jag begär.»

»Då måtte du ha gett henne bra lite hum om, hvad du anser vara rätt.»

»Tvärtom. Jag vet ingenting, som jag inte brefväxlat med henne om under vår två-åriga förlofning.»

»Gratulerar än en gång. Såg du hennes klädning? Hon är smal om midjan, så att det är en ren ömklighet att se på henne, och ändå hade hon snört sig så, att hon knapt kunde andas. Men apotekare och dok-

torer behöfva lefva, och för folk, som hämma blodomloppet, äro, som du vet, järnpiller utmärkta. Och så kan du tala om för henne, som en gång skall bli dina barns mor, att sådana styltor som hennes klackar i förening med snörlif hos mer än en orsakat ofruksamhet, i alla händelser förfärliga födslosmärter...»

»Det har jag sagt henne...»

»Och ändå!... Mycket trefligt! Tänk hvad folk skall få för aktning för dina föredrag om naturenligt lefnadssätt när din egen hustru, som ju älskar dig så högt och som vill offra allt för dig, kommer med sådant hvardagsfolkskräfs, om hvars fulhet och skadlighet du öfvertygat henne!... Hur går det med herr reformatorns granna fras mot de kvinnor, som dölja sitt högburna ännu under en lugg, hvartill modet hämtats från pudlarna? Och så bränner hon sin lugg till på köpet. Det tar nog sin halftimme för dag — en utomordentligt väl använd tid och ett så präktigt exempel för edra barn sedan — om ni få några... Med hvilken rättmätig stolthet skola de inte kunna omtala, att de ha en mor, som bränner sitt hår — nota bene, om hon då har något mer att bränna. Ty, som du vet, så handterar man inte ostraffadt sin kropp så onaturligt. Nog skall hon bli bra älskvärd, när hon kommer i peruk!... Åja, allvarsamt, åtminstone lika älskvärd som nu med håret uppsnipadt i nacken och viradt i en sådan där treflig ruka. Och så jämnklipt och benadt bakpå halsen, alldeles som Olga på stadskällarn, den där tjocka apan, som går och förstör aptiten för folk... Jag högaktar dig djupt och allvarligt för ditt val och det skola också alla, som veta, hvad du har för åsikter. Det blir så präktigt, ser du. Du går och predikar mot högfärd,

modedårskap och fäneri, och hon hjälper dig med att uppträda som afskräckande exempel.»

Det vardt tyst en stund.

»Min själ, tror jag inte, att du lipat!» utbrast förvaltaren.

»Ånej, jag kunde inte sofva i natt.»

»Af glädje, förstås. Du lyckans ost! Hör du, skall det dansas på bröllopet?»

»Kanske någon stund före maten, om hon vill.»

»När barnen få sin vilja fram... Hur går det då med herr reformatorns stränga uttalanden mot dansen?»

»Allting kan adlas.»

»Det blir väl dansen efter maten, som blir adlandet?»

»Det blir ingen dans efter maten, hör du.»

»Äro ni öfverens om det?»

»Ja, jag har sagt henne, att det är skadligt att dansa på maten, och det måtte väl vara nog. För öfrigt är Magda af läkare förbjuden att dansa, ty hon har ondt i en fot.»

»Och du tror, att detta skall vara nog?»

»Ja, det får du ursäkta mig, att jag gör», sade Rickard lite gladare och steg upp för att gå och kläda sig.

* * *

Och så möttes brud och brudgum. Hon hade bränt håret smaklöst, så att det stod högt i vädret. Han ville inte säga något mer än att hon borde litet klämma ner det. Men det framkallade endast en nervöst otälig, afvärjande rörelse från henne.

Hon hade en gul, åtsnörpt klädning med kort lif, så att underkjolarne stucko fram när hon böjde sig. Han hade gett henne en svart klädning och flere gån-

ger talat om, huru värdig och bra hon skulle ta sig ut i den på sin bröllopsdag. Och nu kom hon i en — balklädning, och denna hade hon köpt för de pängar, som han skickat henne, och som hon sagt sig ha använt »till nyttiga saker för vårt hem.»

Och så dansade de, och han höll ett litet föredrag, humoristiskt i formen, men allvarligt till innehållet, särskildt afsedt för henne. Då gick hon ut i ett rum bredvid till en hop pratande mostrar och ungdomar.

Förvaltaren nickade.

Och så afåts supén, och så vardt det dans efteråt. Och hon deltog friskt däri. Hon glömde både sin mans hälsoregel, sin sjuka fot och det nya hem, som han trodde, att hon skulle längta efter så mycket, att hon ej skulle ge sig någon ro, förr än bröllopet vardt slut.

Rikard stod ensam ute i tamburen och såg på, såg på med beklämdt hjärta.

Förvaltaren kom.

»Du står och ser enkel ut, tror jag», sade han. »Sån't läder ska' sådan smörja ha! Det är, min själ, inte mer än rätt, att folk får näsbränna, när de ha den oförskömmheten att pretendera på, att kvinfolk skola kunna bli människor, och att man skall kunna bli lycklig med dem.»

Och så svängde han på klacken och gick tvärt med minen af en triumfator.

I det ögonblicket gaf Rikard förvaltaren rätt i den hårda domen öfver kvinnorna.

* * *

Det vardt endast ett kort äktenskap, som upplöstes med laga skilsmässa.

När någon gång sedan det bittra minnet af det-

samma rördes upp hos Rikard, gaf han icke längre förvaltaren rätt. Rikard insåg alt för väl, att han icke fick döma kvinnorna för att han själf begått den tanklösheten att förena sina öden med en kvinna, som han ej kände, som blifvit utvecklad åt galet håll och som gifvit honom sitt ja endast därför, att han var den bäst situerade familjeförsörjare, som erbjöd sig.

Men han slår med alla sina krafter mot de många skrankor, som hindra man och kvinna från att lära riktigt känna hvarandra, särskildt då det gäller att afgöra, om de kunna gå i spann livvets vädjobana ut.

Maria.

Den vänligaste ungdomsminnen, han ägde, voro knutna vid detta namn. Det var honom så kärt, att hvarje kvinna, han sedan träffade, som bar detta namn, föreföll honom bättre och vackrare än andra, tycktes honom ha sitt särskilda behag. Det var för honom, som hade detta namn adlat sin bärarinna.

Oblida öden hade skilt dem åt. Den gamla historien, alltid lika ny!

Många långa år hade gått. Han hade gift sig till en hushållerska och efterhand allt mer försjunkit i brödkampens prosa, som lär en att släpa tiden fram utan vare sig minnen eller framtidsillusioner.

Maria hade blifvit änka — lyckligtvis i goda ekonomiska förhållanden.

En dag, då han under en resa steg på en ångbåt, fick han plötsligt se henne, ledande en vacker, ljushårig gosse,

Med det lugn, som det trögnade blodet ger, gick han fram till henne.

»Goddag, Maria!»

Hon såg öfverraskad upp.

»Axel!»

Det där goda intelligenta leendet — hvad han väl kände igen det!

De smått skämtade öfver sina minnen. Såren hade läkts, inte utan smärta, men de hade inte lämnat någon bitterhet efter sig. »Det fick inte bli så», sade han. Hon nickade kärleksfullt. Att hon kunde vara så vacker än — att inte åren togo på henne!

»Mins du, när jag skref det här?» frågade han.

Han tog ur innerummet i sin gamla plånbok fram ett slitet, halft gulnadt papper och läste:

Hennes ögon.

Jag mins, när jag första gången
såg in i din blick så klar —
förr aldrig jag sett på jorden
så fagert ett ögonpar.

Och se'n hvarje gång jag skådat,
så lycklig och säll, dit in,
jag drömt om kommande dagar,
då en gång du skall bli min.

Där tårar ej finnas skola
en stund, om aldrig så kort —
jag strax de glänsande pärlor
med ömhet skall kyssa bort.

Och lycklig mer än en konung,
som vunnit ett rike har,
jag blifver, när bifall strålar
utur dina ögons par.

De hoppets leende stjärnor,
som lysa min framtids stig.
tills drömda dagen han kommer,
I ären, ögon, för mig.

Hur ofta jag då skall sitta
med din lilla hand i min
och se med klappande hjärta
i soliga blicken din!

Det var en fuktig glans i hennes ögon.

»Vi kunna ju tala om det nu, eftersom det är så
länge sedan», sade han, liksom urskuldande.

Det blef tyst en stund. Han satt och skref flitigt.
Så ref han ur ett par blad i sin annotationsbok och
räckte henne.

»Men de här fick du aldrig. Dem skref jag, som
du ser, på din bröllopsdag.»

Hon läste:

När hon stod brud.

Det är då så, som det skulle bli,
Det är då sant, att det är förbi.

Han är försvunnen, min fagra dröm,
hur solljus än, huru blid och öm!

Men lycka åt dig, du kära, jag
vill önska dock på din bröllopsdag.

Ty du förtjänar, att däraf *alt*
må gifvas åt dig till tusenfaldt.

Och blifver detta beskärmt åt dig,
jag osedd däråt skall glädja mig.

Din lycka! Se där all önskan min,
du goda, som ej går ur mitt sinn'.

Visst är ej längre du där min brud
i krans och krona och silkesskrud,

men du skall stå där i allan tid,
en minnets stjärna, så klar och blid,

till hvilken städs' jag kan blicka opp
och hämta krafter och hämta hopp

till nya strider mot brott och skam,
där ensam jag går min bana fram.

Åter skrivande i sin annotationsbok, sade han:

»De äro litet barnsliga. Men jag var så ung då.»

»Jag har varit ensam, fast folk ej tror det — ohyggligt ensam», återtog han. »Nu gör det ju detsamma, nu då jag blifvit gammal. Men då var jag ung och lifvet låg framför mig. Jag hade emellertid mer än de andre: ett vänligt minne, som följde mig som en god ängel och höll mig uppe, då jag ville falla. De äro alt för många, som inte haft det.»

»Den tanken», fortfor han om en stund, »har tagit form i de här värserna. De äro också från ungdomsdagar, men jag kan dem utantill, som du ser... Och eftersom du ju tycker om vär», tillade han småleende, »är det så godt att du får också det här minnet från den tiden, jag sysslade med sådant.»

»Jag skall hjälpa dig läsa», sade han, och han läste, under det hon följde med, rad för rad:

Drömmar.

Nu släcktes den sista lyktan
som gulnande skimmer gaf
åt gatan. Där är så stilla
och mörkt som uti en graf.

Och fast jag ej tändt min lampa,
fast brasan har brunnit ner
för länge sedan — ett skimmer
af ljusprakt kring mig jag ser.

Ty långt från de dagens strider,
jag älskar och kämpar med lust,
jag flytt för en stund, att dväljas
vid soliga minnens kust.

Då städse fram för mitt öga
en bild skymtar sakta fram,
så vänlig, så blid, så fager,
så leende allvarsam.

När så jag ser dina ögon
de undrande stora blå,
uppå mig fästa, jag frågar
och frågar så mycket, så...

Förmättna spösmål! De ändock
förklarliga äro ju...
För mig blir förvisso ingen,
hvad du skulle blifvit — du!

Men tack, att jag ändå äger
ett minne så ljust som få
att uti ensliga stunder
ta fram utur hjärtats vrå —

ett minne från ungdomsdagar,
då du min prinsessa var
och striden för att dig vinna
var det, som mig uppe bar!

Det vardt inte mycket sagdt — och ändå förstodo
de hvarandra så väl. Det föll vänlig höstsol öfver deras
vårdröm...

Båten hade nått målet för Axels resa. Maria skulle fortsätta färden.

»Tack, Axel!» sade hon allvarligt, då hon räckte handen till afsked.

Axel smekte gossen — hans och hennes lyckosköflares son! — på kinden. Då vände Maria sig bort. Hennes ögon stodo fulla af tårar.

Medan Axel stod där på kajen, viftande med näsduken, omformade han för sig själf Lies ord:

»Hon gaf mig något att lefva på!»

Och så gaf han sig till att le, så hjärtans godt men på samma gång allvarligt: Tänk om de praktiska människorna, som han nu skulle åstad och ha uträttningar med, visste hvad han hade hufvudet fullt af!

En läxa.

vällsbordet stod dukadt i kamrer Ströbergs eleganta matsal. Informatorn var redan nedkommen i sällskap med husets tioårige son, och frun såg otåligt på klockan.

»Det var märkvärdigt, hvad hon dröjer», sade frun halfhögt.

Hon tänkte på sin dotter Augusta, som i går konfirmerats och nu, i sällskap med en väninna, för första gången var ute och visade sig i lång klädning — en stor händelse, hvaråt den unga flickan gladt sig minst ett år i förväg.

Minutvisaren på den stora salsklockan skred sakta framåt, och frun blef alt otåligare.

Då hördes plötsligt någon med förtviflad fart komma springande uppför trapporna. En häftig ringning följde. Frun gick att öppna och möttes af sin dotter, som andfädd och gråtande kastade sig i moderns armar.

»Kära barn lilla, hvad är det?» frågade frun ängsligt.

»Å, å», stammade flickan och sjönk ner i salssoffan.

»Augusta, hvad är det med dig?» frågade modern.

Flickan afgaf under täta snyftningar en berättelse om, huru de båda kamraterna dröjt så länge på »boule-

varden», att de måste ta genvägen öfver en mindre besökt gata för att hinna hem till måltidsdags. Där hade upprepade gånger välklädda herrar kommit och sett dem i ansiktet med ett så besynnerligt uttryck.

»A, det skall du inte bry dig om», lugnade modern. »Det var naturligtvis sådana, som bodde där på gatan. De kände alla, som plögade gå gatan fram där, och de undrade, hvilka ni voro.»

»Nej du, mamma. Selma visste hvarför de tittade så där på oss, och det... det sade... sade de också.»

»Å, du min evige skapare, sådana uslingar! Ja, det vill säga, funnes det inte också dåliga kvinnor, skulle sådant aldrig inträffa. Det skall du emellertid inte bry dig om... Det blir någonting för mig att tala om på sedlighetsföreningens nästa möte! Jag skall utarbete ett föredrag i frågan, tror jag.»

»Men hvarför fins det... sådana kvinnor, mamma?» frågade flickan, som nu börjat återfå fattningen.

»Å det är dels sådana, som äro dåliga af naturen, dels sådana, som icke förstå, huru djupt de sjunkit.»

Flickan svarade med en blick, som visade, att hon ej var tillfredsställd med denna upplysning. Men hon teg.

Man åt under tystnad, och då kvällsvarden var till ända, gick frun ut i köket för att tilldela tjänsteflickorna deras ransoner samt för att insätta en del af kvarlevorna från salsbordet i skafferiet.

»Vill fröken Augusta, att jag skall tala om, hvarför det fins sådana där kvinnor, som ni talat om?» frågade informatorn, en student med energiska drag och djupt liggande ögon.

»Ja», svarade flickan med en tacksam blick. »Men var inte så bitter som ni plägar.»

»Mins ni», återtog han, »den där bleka, förskrämda sömmerskan, som sydde den klädning, ni nu har på er.»

»Ja», betygade flickan förundradt och tillade:

»Men hvad har det med frågan om de där kvinnorna att göra?»

»Ganska mycket. Ni mins, att hon begärde 6 kronor i sylön för den?»

»Men mamma prutade ner det till 5 kronor.»

»Och ni halv till.»

»Ja.»

»Ni minnes nog också, huru flickan bad så vackert att få 6 kronor. Arbetet vore värdt det, och dessutom behöfde hon den summan till afbetalning på hyran.»

»Ja, det mins jag.»

»För er, som äro rika, spelade denna krona ingen rol, men för flickan betydde den, att hon inte kunde betala sin hyra. Och till på köpet hade hon kanske inte mat tils hon fick nästa beställning färdig — om hon ens hade någon beställning. Ifall att denna flicka, stäld i valet mellan att bli kastad på gatan utan alla förvärfvsmedel eller att sälja sin kropp, valde det senare, hvad vore då orsaken till hennes 'dålighet'?»

»Att vi hade gett henne för lite betaldt. Å, ett sådant elände!»

»Vi kunna mycket väl ta frågan lite allmänrare och säga: emedan hon var fattig. Ni vardt förskräckt för de herrar, som gingo på lur efter fattigdomens offer, men tro inte, att ni bildar något undantag. Det skall vara okunniga, dumma eller af hjärtlöshet förblindade människor såsom er mor — ursäkta att jag säger rent ut — som kunna påstå, att det fins en enda kvinna, som af böjelse kastar sig i armarne på förstkommande, kanske med de vidrigaste sjukdomar behäftade man.

Det fins ingen som gör det af böjelse, fastän en och annan af dessa kvinnor så härdats af fattigdom, vana och rusdrycker, att de känna det mindre djupt. Nu vet ni, att de äro offer, värda vårt djupaste medlidande, och nu vet ni, att sedlighetsföredrag och förmaningar ej ensamt råda bot på det onda. Det skall finnas 'sådana där', så länge som kvinnor äro nödgade att sälja sin kropp för att slippa svälta ihjäl.»

Hon såg på honom med en allvarlig blick i sina stora ögon.

Därutifrån hördes skrällen af skafferidörren, som slogs igen af kamrerskan.

»Men nu får jag be fröken Augusta», tillade han hastigt, »att inte för fru Ströberg berätta, hvad jag sagt. Ty sker det, då är jag i morgon utkastad på gatan, inte blott utan medel att fortsätta mina studier utan också hänvisad att svälta ihjäl. Ty jag kan inte sälja min kropp.»

»Å, nu förstår jag också, hvarför ni är så bitter», sade hon nästan ömt, och en tår droppade ner på den hvita bordduken.

Omaka.

Ingeniör Callmén höll på att röra i en låda, full af gamla konstruktionsritningar. Han var ssyselsatt med att uppgöra skissen till ett kvarnvärk och behöfde rådfråga några »källor», då han vände sig till minnena från sin studietid vid Tekniska högskolan.

Hvisslande lät han den ena melodien efter den andra flyta öfver sina läppar. Och just som han, utan att tänka därpå, gaf form åt Södermans melodiska musik till orden:

— — — »där skall vid de himmelska tonernas dans
jag vigas med henne en gång,
skall jag vigas med henne, som här blott fans
i min dröm, i min svärmande sång»

stannade han helt plötsligt med en ritning i hand.

Det var en turbin, särdeles blygsamt konstruerad. Så inte var det ritningen i och för sig själf, som i ett ögonblick gjorde honom tyst och förlänade hans ansikte ett så allvarligt uttryck.

Nej, det var namnet öfver ritningen...

En här af minnen drog fram för hans inre öga. Han mindes så väl som i går, då han första gången sammanträffade med Nore.

Nore hade flere gånger väckt hans uppmärksamhet. Callmén hade önskat att göra hans bekantskap, och så sammanträffade de en afton hos en kamrat.

De talade om likt och olik, och bland annat kom äktenskapsfrågan å bane. Alla yttrade sig med den tvärsäkerhet och förmenta kännedom, som ungarlar städse visa i detta invecklade spörsmål — inte minst Callmén, som var den ende förlofvade i sällskapet.

Nores yttranden voro Callmén mycket sympatiska, och det hade helt visst blifvit en mycket lång debatt, om inte tredje kamraten, när han fann ämnet tillräckligt behandladt, klipt af samtalet med ett skämt.

Nore och Callmén hade gjort sällskap hem, och det hade blifvit en lång efterdiskussion, som skulle väckt ett visst uppseende, om de haft andra åhörare än den blida sommarnatt, som lägrade sig öfver Kungsträdgården.

»Jag visste inte», sade Nore, »att ni var förlofvad. Då hade jag inte fält mitt hårda omdöme öfver äktenskap mellan personer af olika begåfningsgrad, hvilket måhända sårat er.»

»Är ni då rädd för att säga en sanning?»

»Ja, om den sårar utan att värka på annat sätt.»

»Hm. Ni anser mig för...»

»... begåfvad, ja. Ni vet nog, att ni anses för ett af skolans bästa hufvuden. Och den, som *värkligen* är begåfvad, offerar nog inte åt den konventionela blygsamhet, som kräfver, att man inför både sig själf och andra skall bedyra sig vara den största fårskalle, som trampat planeten Tellus yta — ehuru naturligen hans skick inte har någon släktskap med paddans uppblåsthet... Nåja, det kan ju hända, att er fästnö... Ja, nu förstår ni mig.»

»Ni har slagit hufvudet på spiken. Min fästmö anses, äfven af människor med medelmåttig klyftighet, för — rent ut sagdt — lite dum. Men det oaktadt har ni inte sårat mig.»

Nore stannade och såg skarpt på Callmén.

»Ja», fortsatte denne, »jag har med full afsikt valt, som jag valt.»

»Hvad afser ni då med ert äktenskap?»

»Detsamma som folk i allmänhet.»

»Således inte olycka?»

»Nej», svarade Callmén med ett leende.

»Och ni tror, att lycka i bästa mening kan äga rum utan förståelse kontrahenterna emellan?»

»Ja. Den fulla förståelsen är ju bra. Men det fins en annan art af lyckliga äktenskap, af sanna äktenskap: dessa, där makarna väl stå på olika begåfningsgrad, men i *moraliskt* afseende äro hvarandra jämbördige. Det moraliska är naturligtvis det högsta.»

»Därom är jag ense med er, herr Callmén. En annan fråga är, om en obegåfvad människa kan stå så moraliskt högt som en begåfvad. Det tror inte jag. Ty där den skarpa iakttagelsen saknas, där brister också finkänsligheten.»

»Jag tviflar. Instinkten är där så mycket finare.»

»Nu kunde jag å min sida fråga er, hvad ni menar med instinkt, och så skulle jag ge er det svaret, att det är, hvad jag kallar begåfning, hvilken kan odlas alt mer ju högre den är. Men det var inte det jag ville säga, utan *det*, att en förbindelse utan likabegåfningens fulla förståelse icke är ett äktenskap utan något annat. Det är ju blott ett ringa fåtal gifvet att nå den högsta lyckan i detta afseende. Vår generation af kvinnor har därtill kommit för mycket på afvägar. Och därför...»

»... därför?»

»... låter jag för min del bli.»

De gingo några steg framåt under tystnad.

»Ni var en väldig idealare», sade Callmén. »Äfven om jag hyllade er alt-eller-intet-princip skulle jag kunna ingå ett äktenskap, som mitt förestående. Nu är jag, som sagdt, den alldeles emot. Jag anser det rent af nyttigt, att mannen står högre på förståndets vägnar. När han hela dagen bråkat med uppfinningar för att spara arbetarens kraft, med kommunala värf, med sociala problem o. s. v., då kan det vara angenämt för honom att få sin hvila i sitt hem, där hon herskar, som han håller af, emedan hon är hans moraliske jämbörding, emedan hon håller alt putsadt och fint, ger honom mat o. s. v.»

»Ja, där ha vi det. Det är *bekvämlighetens* sköna ära ni aksepterat. Det är *egenkärlekens* fega politik, som får värka afgörande. Man vill vara så säker på, att man inte en dag skall behöfva känna sig som nummer två inför sin hustru. Och därför tar man en gås!»

Nore hade talat sig het.

»Förlåt mig», kom det stilla efteråt.

»Skall ni be mig om förlåtelse för att ni sagt er mening? Tack!»

* * *

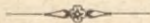
Callmén kom så väl i håg det där samtalet, och blicken flög omkring hans lilla propra hem. Hvarje sak stod på sin rätta plats och alt var så fäjdadt och ordentligt. Men... Och han tyckte, att det drömda idealet, som han aldrig sett, kom och mildt lade sin hand på hans hufvud. Och då kände han, att det var något tomt i hans hjärta. Dess allra innersta vrå hade aldrig

någon sol lyst upp. Visst var allting i hans hem, som det skulle vara, men det var en *mekanisk* kraft, som frambrakt väcket. Om hon vetat, när hon lyfte den där modellen, att det var början till ett värk, som skulle göra så stor nytta — nog skulle hon då känt något annat för honom och han för henne. Om... Och ofrivilligt flöt öfver hans läppar melodien till orden:

»— — — där skall vid de himmelska tonernas dans
jag vlgas med henne en gång,
skall jag vlgas med henne, som här blott fans
i min dröm, i min svärmande sång.»

Han rätade hastigt på sig. Hvad var det för dumma hallucinationer, som minnet af Nore framkallade!

Dumma?... Nej, det gick inte att slå ifrån sig det därmed... Ty Nore hade, tyvärr, fått rätt...

Slutackord.

»**N**ej, kandidat Carling», utbrast Brita Stjernberg, »jag tror, att vi äro alldeles 'ryska', både ni, som underhåller, och vi, som höra på. Ett hyggligt borgarhus i ett Kråkvinkel till småstad ställer till en julbjudning. Man dansar naturligtvis inte förr än efter supén. I afvaktan därpå sätta herrarne sig ner och spela kort. Fruarna taga förmaket i besittning för att öfverväga torguppköparnes stigande oförsynthet, tjänsteflickornas växande oduglighet och den öfriga nästans små angelägenheter. Flickorna smyga sig in i kabinettet för att sladdra om alt och ingenting. Nå, då fogar sig händelsen så, att en upsalaherre är på besök i fädernestaden, blir bjuden — naturligtvis! — och visar sig inte vara så blyg som våra stadsherrar, utan kommer in till oss flickor. De äldre herrarne bli förtjusta... kandidatens blickar kan ju falla på någon af deras döttrar, hvilket samma fäder inte skulle ha något emot, alldenstund kandidaten är ett godt parti. De unga herrarna bli förtjusta, ty de känna en viss osäkerhet i den där kandidatens sällskap. Fruarna bli förtjusta af samma skäl som deras män, och desslikes öfver att bli af med flickorna, af hvilka säkert en och annan eljes skulle stanna kvar hos mamma, som i döttrarnas

närvaro inte skulle kunna afhandla alla de spörsmål, som nu sättas under debatt. Och slutligen bli flickorna förtjusta öfver att få herrsällskap — och ett så ovanligt herrsällskap till på köpet. Vi vänta, att bli roade, roade omåttligt. Nåväl! Och så sitter ni här och berättar — berättar, under det vi lyssna så, att vi glömma allt omkring oss — om en hop saker så tunga, så mörka, så...»

»Ja, men jag tror just, att det är i en småstad, som det kan gå för sig. I en salong i en storstad skall man sitta och läspa artigheter, föra balkonversation med damerna. Man är lite allvarligare anlagd i en småstad, och...»

»Visserligen, men lifvet är inte uteslutande så där tungt och bittert, som ni framställt det. Det fins solsken, hopp och lycka i arbetarens koja lika väl som i palatset.»

»Det har jag inte bestridt, fröken Stjernberg.»

»Nå, men...»

»Ni förnekar inte, fröken Stjernberg, att tusen och åter tusen människor förtrampas dag efter dag. En går under för ekonomiska svårigheter, en annan i drycken-skap, en tredje i ett olyckligt äktenskap o. s. v. Är det inte sant?»

»Jo, nog är det så. Men det är så förfärligt, att ni, som utbildar er till en folkets lärare, skall ha blick endast för dessa sidor af lifvet.»

»Hur kan ni påstå det?»

»Å, ni har ju nu ett par timmar sutit och gifvit oss en rad med uteslutande de svartaste målningar.»

»Men inte får ni för det påstå, att jag har 'blick endast för dessa sidor' etc. Det var blott en tillfällighet, att jag kom att börja i den stilen. Och ni känner

idéassosiationernas makt: det ena ger ett liknande. På det sättet och af den anledningen blef min 'underhållning' i kväll en enda från olika synpunkter skärskådad historia — historien om människor, som gå under. Omedvetet kom det kanske för mig, när jag berättade den första biten, att jag ville ha fram just det tragiska i det lif, där sådant kan passera. Och så hopade sig exemplen. Jag afsåg inte att vara tendentiös, ehuru det kan så tyckas, när mina små skildringar samlas till en totalbild.»

Det vardt tyst en stund.

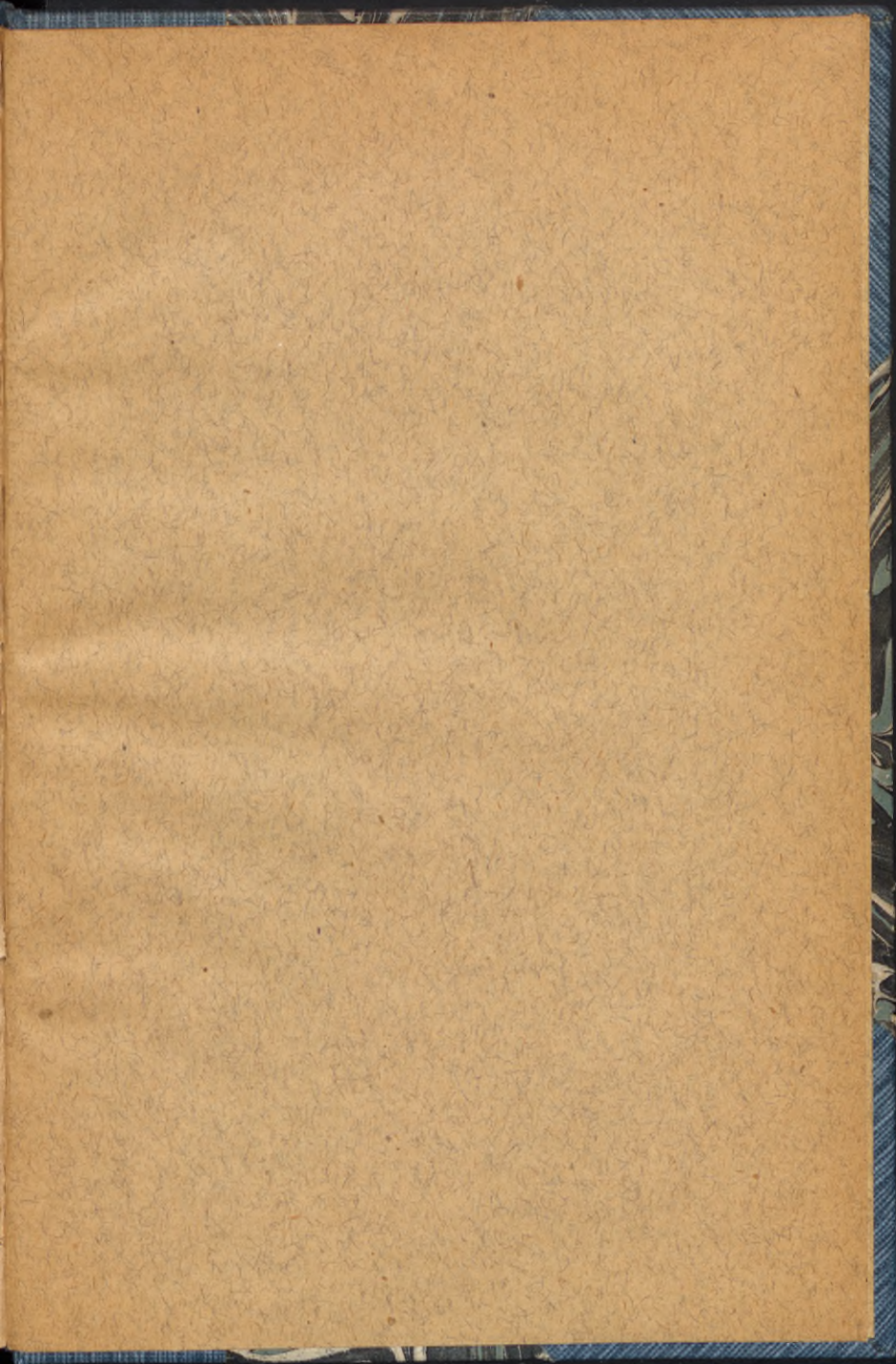
»Ja — jag skall ge er rätt», sade Brita Stjernberg med en allvarlig blick, »eftersom det *också* fins mycket tungt och bittert i lifvet, kan det ju ha varit lika underhållande som något annat — att ej tala om det nyttiga — att i kväll ha fått samla en sådan där totalbild...»

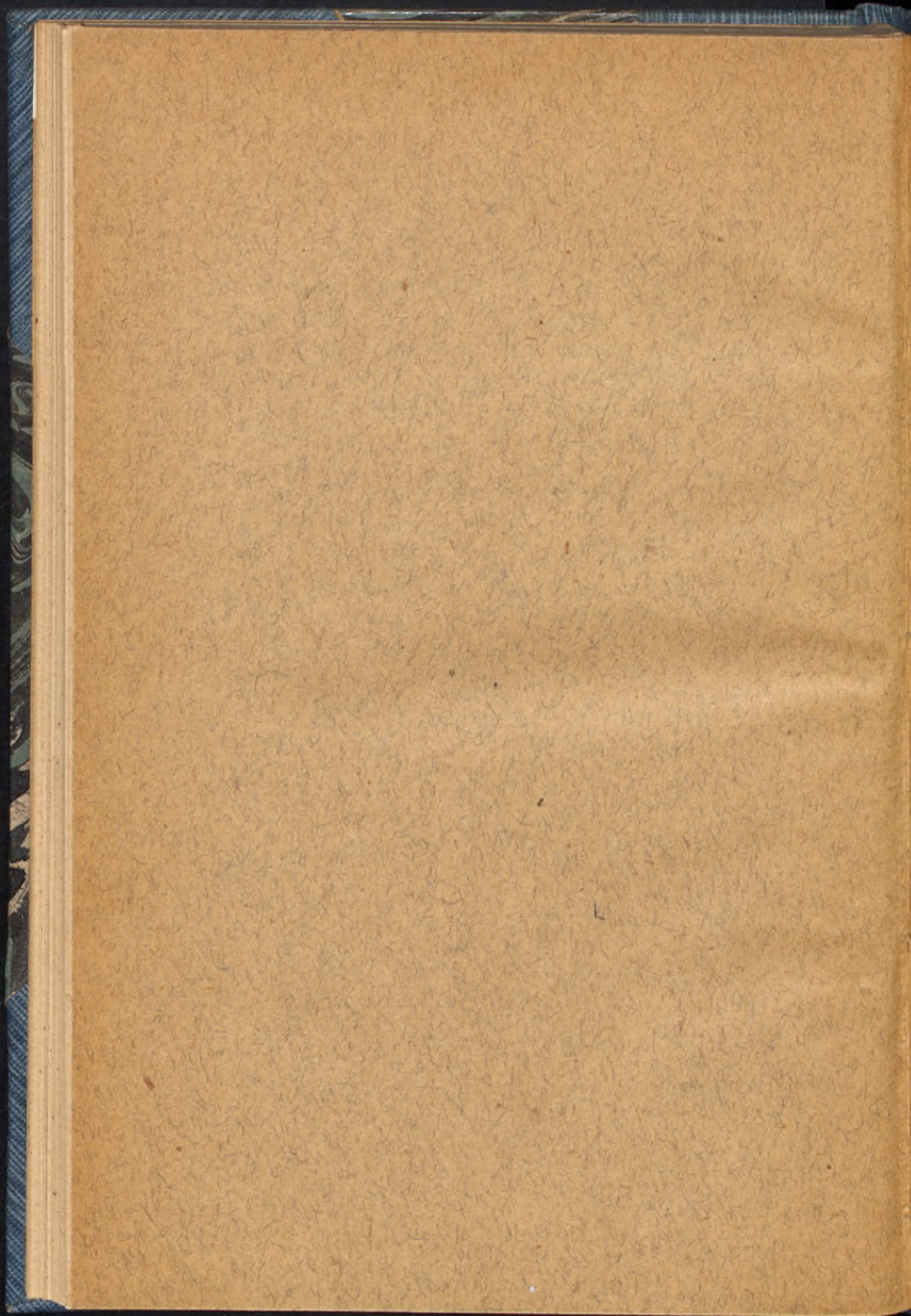
En tjänsteflicka visade sig i dörren:

»Bordet är serveradt!»

60
Mack
Mærk

6000227028

Göteborgs universitetsbibliotek

